

ธรรมเกิน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม เรามีศรัทธามาก เราเป็นสัตบุรุษ เราถึงตั้งใจฟังธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีคุณค่ามหาศาล มีคุณค่ามาก แต่ผู้ใครจะได้ลิ้มรสของธรรมได้มากน้อยแตกต่างกัน ถ้าลิ้มรสของธรรมนะ ธรรมะ เห็นไหม เวลาถึงที่สุดแห่งทุกข์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประพฤติปฏิบัติจนเป็นพระอรหันต์ เป็นที่สุดแห่งทุกข์ นั่นคือสุขสุดยอด คือสูงสุดของธรรม สูงสุดของธรรมคือวิมุตติ คือพ้นจากทุกข์ไป

ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสวงหาสิ่งนี้มา วางไว้ให้เรานะ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาจะรู้สัตว์บนสัตว์ ปรารถนาจะรู้สัตว์บนสัตว์ เห็นไหม แต่ทางโลกเขาปรารถนาจะร่ำจะรวย ปรารถนาจะมีทรัพย์สมบัติ ปรารถนาจะมีความสุขของเขา นั่นคือความปรารถนาของโลกเขา แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนามาเพื่อพ้นจากทุกข์ แล้วปรารถนามารู้สัตว์บนสัตว์ วางศาสนานี้ไว้ให้กับสัตว์โลก เป็นอาจารย์ของเทวดาตั้งแต่พรหมลงมา เห็นไหม สัตตา เทวมนุสสานัง เป็นอาจารย์ของเทวดาของพรหมต่างๆ ปรารถนามารู้สัตว์บนสัตว์ แล้ววางธรรมไว้ให้เราศึกษา

ถ้าเรา การศึกษานะ เห็นไหม ศาสนานี้มีคุณค่ามาก เราเป็นสัตบุรุษ เป็นผู้ที่มิวาสนาถึงได้ฟังธรรม ฟังธรรม ถ้ามีสติปัญญา ฟังธรรมแล้วมันเข้าใจใจ ถ้าฟังธรรมนะ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใครแสดงก็แล้วแต่ นั่นคือสังฆธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใครผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเป็นสาวกสาวกนะ เป็นผู้ที่ได้ยินได้ฟังแล้วประพฤติปฏิบัติมีคุณธรรมมา เวลาแสดงธรรมออกมามันสะท้อนหัวใจของเราไหม ถ้ามันสะท้อนหัวใจของเรานะ แต่จิตใจเราหยาบ เราฟังไม่รู้เรื่อง ฟังไม่รู้เรื่องเพราะอะไร

เราฟังเพลง ฟังเขาดิฉินนินทา ฟังเรื่องโลกๆ นะ ฟังแล้วมันซาบซึ้งใจ ฟังแล้วมันรับรู้เรื่อง
ได้นะ แต่ฟังธรรมแล้วงงนะ ฟังไม่ออก ทั้งๆ ที่ภาษาเหมือนกัน ภาษาพูดนี้แหละแต่เราฟังไม่
เข้าใจ ไม่เข้าใจเพราะจิตใจของเรามันต่ำ จิตใจเรามันหยาบ มันฟังไม่เข้าใจ เห็นไหม ถ้ามันฟังไม่
เข้าใจ แต่ทำไมมันฟังเสียงโลกเขา ฟังเสียงเขาคำครวญ ฟังเสียงเขาดิฉินนินทา ทำไมมันฟังออก
ล่ะ? มันฟังออกเพราะจิตใจมันชอบอย่างนั้นไง ถ้าจิตใจมันชอบอย่างนั้น เห็นไหม

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐมาก เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าบอกระยะ “ในบรรดาสัตว์สองเท้า เราตกตบประเสริฐที่สุด” ประเสริฐเพราะอะไร
ประเสริฐเพราะว่าท่านปรารถนามาเป็นพระโพธิสัตว์ แล้วประพฤติปฏิบัติมาจนถึงที่สุดแห่งทุกข์
ไป เห็นไหม สิ่งที่ดีที่สุดแห่งทุกข์แล้ววางธรรมและวินัยไว้ให้เราก้าวเดินตามใจ

ถ้าในโลก เห็นไหม เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ เราก็บอกว่าเราเกิดมาเป็นชาวพุทธ แล้วพอชาว
พุทธเกิดมาเราก็อ้างว่ามีคุณค่าๆ เวลาพ่อแม่สอนลูกนะ เจอพระให้ยกมือไว้นะ แล้วยกมือไหว้
พระชะ ยกมือไหว้พระ แล้วถ้าพระประพฤติปฏิบัติเพื่ออะไร? เพื่อให้มีคุณธรรมในหัวใจ เราดู
แบบอย่างที่ดีที่สุดแห่งปฏิบัตินะ พระท่านมีศีล พระท่านมีธรรม เห็นไหม พระมีศีลมีธรรมเป็น
สมบัติ เราเป็นฆราวาสญาติโยม เราก็มียุติธรรมสมบัติ มีสิ่งชื่อเสียงเกียรติยศเกียรติคุณเป็นสมบัติ นี้
โลกธรรม ๘

ถ้าเรามีสิ่งนี้ขึ้นมา แล้วถ้าจิตใจทุกคนมีศาสนา เป็นผู้ให้ห้อยต่อกัน เป็นผู้ที่มีจิตใจที่เป็น
ธรรม เห็นไหม จะเสียสละเจือจาน มีการจาคะ มีต่างๆ ในสังคม สังคมก็ร่มเย็นเป็นสุข ถ้าสังคม
ร่มเย็นเป็นสุขนะ นี่เราบอกเราเป็นชาวพุทธ พุทธศาสนาสอนให้เรามีความสุข เรามีความสุขกัน
ในทางโลก

ศาสนามีคุณค่ามาก แล้วแต่ใครจะใช้ประโยชน์ได้มากน้อยแค่ไหน คำว่า “ใช้ประโยชน์”
จิตใจเข้าไปอิงในศาสนา แล้วเราก็อิงของเรา เราก็มียุติธรรมของเรา ถ้ามีพื้นฐานของเรา เห็น
ไหม ทาน ศีล ภาวนา ทานเราก็ได้ทำแล้ว สิ่งที่เราทานแล้วเรามีบุญกุศล เราทำหน้าที่การงานของ
เรา เราก็อิงประสบความสำเร็จในชีวิตของเรา แต่ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด เราเกิดมาจากไหน
เกิดมาทำไม เกิดมาแล้วเวลาตายไปตายแล้วจะไปไหน เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าสอนถึงไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา พูดถึงอริยสัจ สัจจะความจริง แล้วสัจจะความ
จริงมันอยู่ที่ไหนล่ะ

ลึกลับความจริงในสังคมก็เป็นประเพณีวัฒนธรรม ในสังคมเรานี้เป็นประเพณีวัฒนธรรม เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ เราอยู่ในสังคมของชาวพุทธ ประเพณีธรรมของชาวพุทธเราก็เห็นกัน นี่เราเห็นสิ่งนี้ แล้วเราได้ศาสนาแค่นี้ แต่เวลาคนของเรามีความบีบคั้นในหัวใจ ใจของคนถ้ามันมีสิ่งใด มันบีบคั้นในใจของคนคนนั้น ถ้าคนคนนั้นมีอำนาจวาสนา สิ่งนั้นมันสะเทือนใจใจ “เราจะมาเป็นมดแดงเผ่าพวงมะม่วงอยู่นี่หรือ ทั้งที่มะม่วงเราก็ไม่ได้กิน เป็นมดแดงก็ได้ไปโตมาหวงแหวนรักษาไว้”

นี่ก็เหมือนกัน เราเกิดมาเป็นคน เราทำหน้าที่การงานของเรา แล้วเราก็จะมาหวงสมบัตินี้ หรือ เราจะมาหวงสมบัตินี้ สมบัติของเรา สมบัติของโลกนี้เราจะมาดูแลรักษามันใช่ไหม แล้วรักษาแล้วมันเป็นไปได้จริงหรือเปล่า เห็นไหม เราไม่พลัดพรากจากเขา เขาก็พลัดพรากจากเราอยู่แล้ว ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด เราต้องพลัดพรากจากเขาไปอยู่แล้ว เวลานาฬิกามันหมุนไป นาฬิกามันเดินไปนะ เวลามันเดินไป คนเราต้องพลัดพรากแน่นอน ถ้าพลัดพรากแน่นอน ถ้าคนมีสติปัญญา มันจะคิดได้ไง ถ้ามันคิดได้ของมันนะ พอคิดได้มันสะเทือนใจ สะเทือนใจแล้วเราจะไปทางไหนกันล่ะ

เห็นไหม ศาสนานี้มีคุณค่ามาก ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด แต่ใครเข้าได้มากได้น้อยแค่ไหน ถ้าเข้าได้มากได้น้อยแค่ไหนนะ เวลาเราอยู่ทางโลกกันนะ เราคิดว่าการประพฤติปฏิบัตินี้เป็นเรื่องที่แสนทุกข์แสนยาก ในการกระทำต่างๆ เรากลัวไปหมดเลย เราอยากจะมีความสุขๆ นี่ก็เลสมันหลอก ความสุขๆ ความต้องการตามแรงปรารถนามันเป็นความจริงไหมล่ะ สิ่งนั้นมันจะเป็นความจริงของเราไหม ถ้าเป็นความจริงของเรา เราดูแลรักษาอย่างไร แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ มันจะชำระล้างจิตใจของเรา ถ้าชำระล้างจิตใจของเรา สิ่งที่เราเกิดพาดตาย ถ้ามีหัวใจ มันมีจิต มันจะเวียนเกิดเวียนตาย ถ้าเวียนเกิดเวียนตาย เราจะทำอย่างไรให้มันพ้นจากทุกข์

เราเกิดมาเป็นชาวพุทธพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอน เห็นไหม คุณองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียสละมาทุกๆ อย่าง ถ้าอยู่ทางโลกก็ได้เป็นกษัตริย์ เสียสละสิ่งนั้นออกมา

แล้วเสียออกมาแล้วจะเป็นพระพุทธเจ้าเลยหรือ...มันก็ไม่ใช่ มันต้องมีการศึกษา มีการค้นคว้า มีการกระทำขึ้นมาตามความเป็นจริง ถ้าความเป็นจริง เห็นไหม ศึกษาเกี่ยวกับเจ้าลัทธิต่างๆ มา

๖ ปี สิ่งนั้นศึกษาแล้วมันไม่ใช่ความจริง มันก็ต้องทดสอบๆ ทดสอบจนถึงที่สุดแล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ขึ้นมา ตรัสรู้ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง เห็นใหม่ พอตรัสรู้ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง

เวลาเป็นกษัตริย์อยู่ในราชวัง มันต้องมีหน้าที่รับผิดชอบไปทั้งนั้น แล้วเวลาเสียดชะออกมา เวลาไปประพฤติปฏิบัติ ชีวิตนี้มันพลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือเลย พลิกจากความเป็นอยู่อย่างนั้น มาเป็นทุกตะเข้ใจ ได้สิ่งใดมาก็เสวยสิ่งนั้น แล้วพยายามประพฤติปฏิบัตินะ ในหัวใจมันต้องมีความบีบคั้นแน่นอน เวลาเราประพฤติปฏิบัติอยู่เพื่อจะพ้นจากทุกข์ๆ ในเมื่อธรรมะยังไม่เกิด มันจะมีความสุขมาจากไหน ถ้ามีความสุขมาจากไหน แต่มีความมูมานะ เห็นใหม่

คูลี ปัญจวัคคีย์อุปัฏฐากอยู่ เพราะปัญจวัคคีย์ก็อยากจะพ้นจากทุกข์เหมือนกัน แต่ไม่มีผู้สั่งผู้สอน นี่จะทำเอง ทำอย่างไรมันก็ไปไม่ได้ ความรู้สึกนึกคิดของเรานี้จะไปอย่างไร ความรู้สึกนึกคิดมันก็มี เห็นใหม่ ไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ ก็ทางวิชาการของเขา เขาสอนอย่างไรก็ทำอย่างนั้นนะ ทำตามเขาไปแล้ว แล้วเขาบอกว่าเรามีอำนาจวาสนาๆ

มันมีอำนาจวาสนาตรงไหนนะ มีอำนาจวาสนาตรงไหนในเมื่อหัวใจมันยังบีบคั้นอยู่ มันมีแต่ความทุกข์ความยากทั้งนั้นนะ มันบีบคั้นมานี้ แต่เวลาจะชำระล้างกันเองมันก็ต้องเป็นใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชำระล้างเสียเอง ถ้าชำระล้าง เห็นใหม่ บุปเพนิวาसानุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวัภขญาณทำลายอวิชชาจนสิ้นไปในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เสวยวิมุตติสุข

เวลาทุกข์ก็ทุกข์แสนเข็ญ เวลาจะปฏิบัติเห็นว่าแสนทุกข์แสนยาก แต่เวลามันเสวยผลละ มันวิมุตติสุข สุขที่อันประเสริฐอันนั้นนะ เสวยวิมุตติสุขอันประเสริฐอันนั้นแล้วพยายามจะรื้อสัตว์ขนสัตว์ไว้ มาได้พระอัญญาโกณฑัญญะ “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” ได้ปัญจวัคคีย์มา นี่มีความพอใจ เพราะเวลาตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว “จะสอนใครได้หนอ จะสอนใคร ใครจะรับสิ่งนี้ได้ ใครจะเข้าใจสิ่งนี้ได้” แต่เวลาไปเทศน์ปัญจวัคคีย์ ปัญจวัคคีย์รู้ได้ พอรู้ได้ รู้เป็นความจริงได้ ถ้ารู้ความจริงได้มันก็มีพยานต่อกัน

แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติไป นี่เทศนาว่าการมา มีผู้ที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์เป็นแสนเป็นล้าน แล้วเรานะ เราก็เห็นตัวอย่างอย่างนั้นอยู่เหมือนกัน เราเป็นชาวพุทธถูกไหม ทีนี้กาลเวลามันผ่านไป ๒,๐๐๐ กว่าปี ทุกคนก็บอกว่ากาลเวลามันผ่านไปแล้ว สิ่งนี้มันจะมีอยู่จริงหรือเปล่า

แล้วถ้าเรามีหัวใจอยู่ หัวใจมันมีทุกข์อยู่หรือเปล่า

หัวใจมันก็มีทุกข์อยู่ทั้งนั้นนะ ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง ท่านบอกทุกข์เป็นความจริงอยู่แล้ว แต่พวกเรานี้เราไม่ต้องการทุกข์ เราปฏิเสธทุกข์ เราอยากจะมีความสุข เราปฏิเสธความเป็นจริง พอปฏิเสธความเป็นจริงแล้วประพฤติปฏิบัติไปมันจะมีความเป็นจริงขึ้นมาจากหัวใจของเราหรือเปล่านั้น

แต่ถ้าเราเผชิญกับความจริง ทุกข์มันเป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง เราต้องเข้าไปสู่สัจจะความจริงอันนั้น แล้วสัจจะความจริงอันนั้นมันถึงจะเป็นความจริงกับเราไง นี่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรื้อสัตว์ชนสัตว์ต้องรื้อสัตว์ชนสัตว์ตามความเป็นจริง ถ้าเป็นความจริง เห็นไหม สิ่งที่เป็นจริง ถ้ามันมีทุกข์บีบคั้นขึ้นมา ใครจะเข้าไปแก้ไขมันได้ล่ะ? เราต้องแก้ไขตัวเราเอง

ฉะนั้น เวลาศาสนานี้มีคุณค่ามาก แล้วใครจะใช้ศาสนาได้มากน้อยแค่ไหน นี่พูดถึงประเพณีวัฒนธรรมของเรชาวพุทธนะ เราทำบุญกุศลกัน เราศึกษาธรรมะกัน แล้วเราอยากจะประพฤติปฏิบัติ เราอยากจะพ้นจากทุกข์ ทุกคนอยากจะพ้นจากทุกข์ ดูทางโลกนะ ถ้าพ่อแม่เป็นผู้ที่มีศักยภาพ หาเงินหาทองเก็บไว้ให้มรดกลูก ลูกจะได้มรดกตกทอดนั้นมาเลย จะได้สิ่งนั้นมาเป็นสมบัติของลูกนั้นเลย ถ้าลูกคนนั้นเป็นผู้ที่ฉลาด เป็นผู้ที่รักษาได้ สมบัติมรดกตกทอดนั้นมันเจริญงอกงามขึ้นมา ถ้าลูกนั้นเสมอพ่อแม่ก็รักษาสິงนั้นไว้ได้ ถ้าลูกนั้นต่ำกว่านะ มรดกตกทอดอันนั้นใช้จ่ายจนไม่รู้จักบำรุงรักษา มันจะหมดไปนะ นี่เป็นมรดกของโลกที่เขายื่นให้กันได้ เห็นไหม

แต่ถ้ามรดกของธรรมละ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรื้อสัตว์ชนสัตว์ อยากรู้ให้ทุกคนมีดวงตาเห็นธรรม อยากรู้ให้ดวงใจทุกดวงใจพ้นจากทุกข์ไป แล้วพ้นจากทุกข์ไปนี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทางเท่านั้น ถึงวางธรรมและวินัยนี้ไว้ เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ พบพระพุทธศาสนา เราอยากประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันก็อยู่ที่อำนาจวาสนาของเรา ถ้าอำนาจวาสนาของเรา เราประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงหรือเปล่า เรามีแก้ไขที่อยากจะได้ความเป็นจริงไหม

เราก็บอก เราก็ทำบุญกุศลของเรา เราทำของเราด้วยเต็มอำนาจวาสนาของเรา เห็นไหม ทุกคนเขาคิดแบบนั้นทั้งนั้นละ ฉะนั้น เวลาปฏิบัติไป ถ้าธรรมมันขาด มันขาดที่ไหนละ ธรรมะมีขาดมีเกินอยู่ไหน ธรรมะก็คือธรรมะไง ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เวลาในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นละธรรมแท้ๆ ธรรมแท้ๆ คือดวงใจที่มันเป็นธรรมชาติ ชาติ

ของธรรม ถ้าธรรมเป็นธรรมชาติแล้วมันเป็นวิมุตติสุข มันเป็นวิมุตติ วิมุตติมันก็มีสุขของมันอยู่ในธรรมชาติของมัน นี่ธรรมชาติ ชาติอันนั้นมันเป็นชาติธรรม ถ้าเป็นชาติธรรม สิ่งนั้นนะ ธรรมแท้ๆ มันอยู่ที่นั่น

ทีนี้เราอยากจะได้ลิ้มรสของธรรม เราก็มีแก้ไขเราจะประพฤติปฏิบัติของเรา ถ้าประพฤติปฏิบัติของเรา ถ้าเรา อานาจาสนาของเราละ ปฏิบัติไปมันขาดมันเกินอยู่อย่างนั้นนะ ถ้าธรรมมันขาด ธรรมมันขาดคือเราทำไม่ได้ อย่างนั้นไง คุณ คุณการศึกษาละ ถ้ามีการศึกษานี้เขาวัดผลของเขา ด้วยการสอบ ถ้าการสอบ ถ้าเขาสอบไม่ได้คะแนนที่เขาให้ผ่านก็ผ่านไม่ได้หรือ เห็นไหม มันขาด คะแนนมันขาดไป ถ้ามันไม่ผ่านก็ต้องซ่อม ซ่อมจนกว่ามันจะผ่านไปได้นี้ พูดถึงในการศึกษานะ การศึกษาของโลกเขาวัดผลของเขาอย่างนั้น

ในการปฏิบัติของเราก็เหมือนกัน เราเป็นชาวพุทธ เรามีอานาจาสนา เราอยากประพฤติปฏิบัติของเรา แต่คนที่จิตใจสร้างอานาจาสนาแบบนั้น นั้นนะธรรมมันขาด เวลาธรรมขาด ประพฤติปฏิบัติแล้วมันไม่ได้ผล เราปฏิบัติของเราด้วยความมุมานะของเรา มันทำไม่ได้ผลสักที เห็นไหม สติก็ขาดๆ เกินๆ เวลาเกิดปัญญาขึ้นมาก็เป็นปัญญาทางโลกชะ ปัญญาที่บอกว่าทำไปก็ไม่ได้ผล ทำไปแล้วมันก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรกับเรา ถึงพุทธกาลแล้วธรรมะมันก็ไม่มี เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการ คนที่เกิดร่วมกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นคือคนที่เขามีอานาจาสนากัน เราเกิดมาแล้วเราไม่มีอานาจาสนา...นี่เวลาจิตใจมันคิดแบบนี้ มันคิดด้วยการฟุ้งฟาย

ถ้ามันฟุ้งฟายในใจของเรา เห็นไหม ถ้ามันขาด จะทำอะไรมันฟุ้งฟายในใจ ฟุ้งฟายอยู่ในหัวใจของเรา จะเดิน จะนั่งสมาธิภาวนา มันก็ไปทำให้เราน้อยเนื้อต่ำใจไปตลอด เห็นไหม เวลาธรรมมันขาด แล้วเวลาเราคิดของเราละ ความรู้สึกนึกคิดแบบนี้ นี่มันขาดไป มันขาด มันบกพร่องไปในหัวใจ แล้วมันก็ไม่เป็นความจริงของเรามาสักที นี่ธรรมมันขาด เวลามันขาดนะ มันมีแต่ความเศร้า ปฏิบัติแล้วมันมีแต่ความทุกข์ ปฏิบัติแล้วมันไม่เห็นว่ามันจะมีความสุขมาจากไหนเลย

แล้วเวลามันตีโพยตีพายไปนะ ประชดประชันกับชีวิต ประชดประชันในการประพฤติปฏิบัติ เราจะไปประชดประชันกับมันทำไม ชีวิตของเราละ เราเกิดมาที่เราสงสารหัวใจเราใหม่ หัวใจของเราที่เกิดเป็นมนุษย์นี้ เกิดมาเป็นเรานี่ มันมีคุณค่าไหม เราจะไปประชดประชันมันทำไม เราจะไปตีโพยตีพายให้หัวใจเรามันต่ำต่ำไปทำไม ถ้าเราทำของเรา ถ้ามันขาดแคลน มันขาด

ที่มันไม่เป็นความจริงขึ้นมา เราก็พยายามขวนขวายของเราสิ ถ้าเราขวนขวายของเรา เพราะอะไร เพราะเรามีสติปัญญาใช้ใหม่ เรามีสติของเรา เรามีปัญญาของเรา

โลก เห็นใหม่ คุณิ เขาตื่นโลกกัน เขาพยายามขวนขวายกัน พยายามจะมั่งมีศรีสุขของเขา เขาตื่นของเขาไป แล้วเขาได้อะไรมานะ เขาวิดน้ำทะเลทั้งทะเลนะ เพื่อเอาปลาน้อยๆ ตัวหนึ่ง เขาก็ยังใช้ชีวิตแบบนั้นกันอยู่ เห็นใหม่ เราเป็นชาวพุทธ เราเกิดในสังคมของวัฒนธรรมของชาวพุทธ วัฒนธรรมของสังคมพุทธ มันมีบริษัท ๔ ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกา เห็นใหม่ เราเป็นอุบาสก อุบาสิกา ถ้าเรามีความมุมนะ มีความตั้งใจของเรา เราบวชพระ เราเป็นภิกขุ สังคมเขาให้โอกาส สังคมเขาส่งเสริม สังคมเขาดูแล ถ้าสังคมเขาดูแล เราจะไปวิตกวิจารณ์เรื่องอะไรกับความเป็นอยู่อย่างนั้น

แต่โลกของเขา เวลาเขาต้องปรารถนาความมั่งมีศรีสุขอย่างนั้น เขาก็พยายามแสวงหาของเขา เราดูเขาใช้ชีวิตสิ แล้วเราจะใช้ชีวิตของเราอย่างไร ถ้าเราใช้ชีวิตของเรา เห็นใหม่ เราไม่ฟุ่มเฟือย เราไม่ตีโพยตีพาย เราจะไม่ประชดประชัน เราจะไม่บีบคั้นหัวใจของเรา ถ้าเราไม่บีบคั้นหัวใจของเราละ เรามีศรัทธามีความเชื่อ เรามีศรัทธาความเชื่อในพุทธศาสนานี้ละ

เวลาเขาเจริญศรัทธา ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระไตรปิฎก เห็นใหม่ วินัยนี้บัญญัติไว้เพื่อคนที่ศรัทธาให้ศรัทธามั่นคงขึ้นไป คนที่ไม่ศรัทธาให้ศรัทธาในพุทธศาสนา แก่คนที่เก๋ๆ เกินๆ ต้องบังคับไว้ ต้องส่งเสริม นี่ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาบัญญัติขึ้นมา บัญญัติเพื่อเหตุนี้ไง บัญญัติขึ้นมาเพื่อคนที่ไม่ศรัทธาให้ศรัทธา คนที่ศรัทธาแล้วให้เขาศรัทธามั่นคงขึ้นไป แล้วเขาพยายามขวนขวายของเขา แล้วเรามีศรัทธาใหม่

เรามีศรัทธาของเรา เรามีความเชื่อความศรัทธาของเรา ถ้ามีความเชื่อความศรัทธาของเรา แต่อำนาจวาสนาของเรา ถ้าเรามีอำนาจวาสนาของเรา เราทำสิ่งใดมันต้องประสบความสำเร็จ มันจะประสบความสำเร็จกับเราถ้าเราทำตามความเป็นจริงของเรา ที่นี้พอเราทำของเราแล้วมันขาดๆ เกินๆ อย่างนี้ พอมันขาดขึ้นไปเราก็ต้องมีสติมีปัญญา มีความมุมนะของเรา ทำให้มันเป็นจริงขึ้นมา

เวลามันขาดขึ้นไปนะ เวลามันขาดหมายถึงว่า สมาธิก็ทำสมาธิไม่ตั้งมั่น เวลาใช้ปัญญา ขึ้นมามันก็ขาดๆ เกินๆ...ขาดๆ เกินๆ มันก็ล้มลุกคลุกคลานไป ล้มลุกคลุกคลาน...วางไว้ วางไว้ แล้วพยายามกำหนดพุทโธๆ หรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิของเราให้มันตั้งมั่นให้ได้ ให้มันอึดเต็ม

ของมัน ถ้าจิตใจมันมีหลักมีเกณฑ์ของมันขึ้นมาแล้วมันพอทำของมันได้ เห็นไหม ถ้าพอทำของมันได้ มันก็จะเป็นประโยชน์กับเรา นี่เวลามันขาดนะ

ธรรมะเวลาขาด มันขาดไปที่ไหนล่ะ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันไปขาดที่ไหน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา เป็นพระอรหันต์นะ มันไม่มีขาดแล้ว มันเป็นธรรมชาติ มันสมบูรณ์บริบูรณ์ครบถ้วน แต่วางธรรมและวินัยนี้ไว้ จะรู้สัตว์ชั้นสัตว์อยู่นี่ไง ที่นี้จิตใจของเรา อำนาจวาสนาของเราเองต่างหากล่ะ เราทำของเราแล้วมันขาดตกบกพร่องไป เพราะอะไร เพราะความเลินเล่อของเรา ความไม่จริงจังของเรา ความอ่อนด้อยของเรา ถ้าความอ่อนด้อยของเรา ความอ่อนด้อย ความเลินเล่อของเรามันจะสมบูรณ์มาได้ด้วยวิธีการใดล่ะ? มันก็สมบูรณ์มาได้ด้วยการฝึกหัด ด้วยการบ่มเพาะ ด้วยการสร้างสติปัญญาของเรา มันไม่เกิดลอยมาจากฟ้า มันไม่เกิดมาหรอก

คูลี ทางโลกเขา ถ้าใครขยันหมั่นเพียร แล้วพยายามทำหน้าที่การงานของเขา ถ้าเขาขาดตกบกพร่อง ผู้ที่เขาหามีหุมิตาเขาอยากช่วยเหลือนะ เขาอยากช่วยเหลือคนอย่างนั้น คนที่เขาມุมานะของเขา เขาขยันหมั่นเพียรของเขา แต่เขาไม่สมบูรณ์ของเขา เขาคาดแคลนสิ่งใด คนในสังคมเขาจะช่วยเหลือเจือจานเพื่อให้คนคนนั้นประสบความสำเร็จ คนนั้นเขาทำได้เพราะเขาทำจริงจังของเขา แต่ถ้าคนจี้เกียจ คนเกียจคร้าน คนไม่เอาไหน จะทำสิ่งใดไม่มีใครเขาสนใจหรอก

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อหัวใจของเรา เราเกิดมาด้วยความศรัทธาของเรา ถ้ามันขาดตกบกพร่องไป ถ้าเราไม่ขยันหมั่นเพียรของเรา ใครเขาจะดูแลให้เราล่ะ เราต้องมีสติปัญญาของเราสิ ถ้ามันขาดไปเราก็ต้องพยายามสะสม พยายามบำรุงรักษา พยายามทำของเราให้มันเป็นประโยชน์กับเรา ขึ้นมา เห็นไหม เวลาธรรมมันขาด

แล้วเวลาธรรมมันเกินล่ะ เห็นไหม มาศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งที่อยู่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยนี้ไว้ ศึกษามาแล้ว ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนี้เป็นธรรมๆ นี่มันรู้ใจทยก่อน มันรู้ของมันไปก่อน นี่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ไปหมด เข้าใจไปหมดนะ นี่เข้าใจธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนี้เป็นธรรมๆ มันก็จินตนาการไป มันวาดภาพของมันไป นี่ธรรมมันเกิน เวลาธรรมมันเกิน เกินขึ้นมามันก็ไม่เป็นจริงขึ้นมาอีกล่ะ เพราะอะไร เพราะมันไม่เป็นจริงของเรา ถ้าไม่เป็นจริงของเรา มันไม่สมบูรณ์ ไม่พอดี

ถ้าไม่สมบูรณ์ ไม่พอดี ถ้ามันทำโดยความคาดหมายของเรา เห็นไหม คูตี รู้ตัวทั่วพร้อม รู้ไปหมด เข้าใจไปหมดนะ ธรรมะเป็นแบบนี้ แล้วก็ว่างๆ สบายๆ สบายมากเลย...มันลื่นไป มันเกินไป พอมันเกินไปมันก็ไม่เป็นความจริง พอไม่เป็นความจริงแล้วประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างไร

เวลามันขาด ใจของเรามันก็ไม่เป็นสมาธิ เวลาเกิดขึ้นมา ถ้าไม่มีสมาธิ ปัญญาเกิดขึ้นมามันก็เป็นปัญญาน้อยเนื้อต่ำใจ ดีโทยตีพายไป พุ่มพ่ายไปกับใจของเรา แล้วก็เศร้าหมอง แล้วก็อับเฉา ทำแล้วก็คอดก แล้วมันไม่เป็นประโยชน์อะไรกับเราเลย ไหนว่าปฏิบัติธรรมแล้วมันจะเป็นประโยชน์ไง ไหนว่าปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าจะมารื้อสัตว์ชนสัตว์ใจ เราก็เป็นสัตว์ตัวหนึ่ง เราสัตว์เป็นผู้ซื้อ เราสัตว์ติดไปหมด แล้วเราจะปลดปล่อยเราอยู่นี้ แล้วเราปฏิบัติ เราบอกว่าปฏิบัติแล้วจะสมบูรณ์ จะมีความสุข ทำไมมันขาดตกบกพร่องไปตลอดอย่างนี้ มันเสียอกเสียใจ เห็นไหม

การเสียอกเสียใจนี้มันเป็นเรื่องของกิเลส กิเลส พญามารมันอยู่ในจิตใจทุกดวงใจ ทุกดวงใจที่เกิดมามีกิเลสหมด ทีนี้กิเลสมันก็สงวนรักษาของมัน กิเลสมันจะทำให้เราทุกข์เรายาก ทำให้เราอยู่ในอำนาจของมัน จะทำคุณงามความดี ถ้ามันเปิดโอกาสให้ก็เพื่อที่ว่าเราทำแล้วประสบความสำเร็จนิดหน่อย แต่เวลามันรู้ว่าจะไปต่อสู้อันนี้ ไปคัดค้านกับมัน มันออกกำลังทีเดียวล้มลุกคลุกคลาน จิตเห็นไหม การปฏิบัติมันถึงขาดตกบกพร่องตลอดเวลา

เวลาปฏิบัติไป เราบอกว่าเรารู้ธรรมะ เราศึกษาธรรมะ เพราะเราเป็นปัญญาชน เราศึกษาของเรามาแล้ว เราปฏิบัติแล้วเรารู้ไปหมด เราเข้าใจไปหมดเลย เข้าใจไปหมด เห็นไหม เข้าใจกิเลสมันก็สวมรอย เวลาขาดตกบกพร่อง กิเลสมันก็บีบคั้น เวลาประพฤติปฏิบัติธรรม เวลาศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา กิเลสมันก็สวมรอย รู้ไปหมด พุทธพจน์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้แล้ว จะแบกหามธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้บนคอบนบ่าของเรา จะเป็นสมบัติของเราเลย แล้วมันเป็นจริงไหม? มันไม่จริง เพราะธรรมเกิน ธรรมเกินไป

ธรรมเกินไป จิตมันก็ไม่ลงสู่สัมมาสมาธิ จิตมันก็ไม่เป็นปัญญา ปัญญาที่เป็นมัชฌิมาปฏิบัติ ปัญญาพวกนี้มันเป็นปัญญาจำ ปัญญาที่มันสร้างภาพ นี้ธรรมเกิน เกิน ลื่นไปเลย พอเกินไป เห็นไหม สิ่งที่มีมันเกิน มันเกินแล้วมันลงความจริงไหม มันไม่ลงความจริงเพราะอะไร

ไม่ลงความจริงเพราะปฏิบัติไปแล้วมันไม่ได้ผลไง มันไม่เป็นการชำระกิเลส มันไม่ได้เป็นการ
สำรวจกิเลสออกไป

ไม่สำรวจกิเลสแล้วทำไมมันสบายๆ ละ

สบายๆ เพราะมันเกินใจ มันเกินไปมันก็ไม่เป็นความจริง ไม่มีขณิมาปฏิบัติ ไม่เกิดความรู้
จริงขึ้นมาในหัวใจของเรา นี่ในการปฏิบัติแบบเกินนะ ถ้ามันเกินแล้วนี่ อำนาจวาสนาของคนแต่ละ
คน จิตใจของแต่ละคนมันไม่เหมือนกัน พันธุกรรมของจิตที่สร้างมาแตกต่างกัน เวลา
มันทุกข์มันยากนะ เวลามันขาดมันก็ตีโพยตีพายน้อยเนื้อต่ำใจ บีบคั้นหัวใจ กดถ่วงหัวใจให้เศร้า
หมอง เวลาเราเชื่อของเรา เราศรัทธาของเรา เราปฏิบัติของเราด้วยความคาดความหมายของเรา มัน
ก็เป็นธรรมะเกินไป

ทีนี้ในปฏิบัตินะ เวลาปฏิบัติของเรา ถ้ามันลั่นนะ เวลาปฏิบัติถ้ามันลั่นนะ เวลาปฏิบัติไป
เห็นใหม่ นี่ปฏิบัติของเราไป พุทโธๆ หรือปัญญาอบรมสมาธิขึ้นไป ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา จิตมัน
สงบของมัน มันรู้มันเห็นของมัน แต่รู้เห็นของมันโดยฉานโลกีย์ รู้เห็นของมันด้วยความไม่เป็น
มัชฌิมาปฏิบัติ รู้ของมันโดยกิเลสมันพารู้ ถ้ากิเลสมันพารู้ มันก็ไปรู้ไปเห็นของมันขึ้นไปนะ นี่
ลั่น ลั่นไปเลย “โอ้! นิพพานเป็นแบบนี้”

ถ้านิพพานเป็นแบบนี้ มันไม่มีมูลค่าความเป็นจริง ถ้าไม่มีมูลค่าความเป็นจริง เห็นใหม่ คุณ
ติ ถ้าเป็นวัตถุเป็นสิ่งที่มีความค่า มันจะมีมูลค่าตามความเป็นจริงของมัน นี่เหมือนกัน เวลาประพฤติ
ปฏิบัติไป เพราะมันลั่นไป ลั่นด้วยอะไร? ลั่นด้วยกิเลส ในเมื่อกิเลสมันเป็นพญามาร กิเลสมันเป็น
เครื่องหลอกล่อ กิเลสมันพาหัวใจดวงนี้ให้รับรู้สิ่งต่างๆ ที่กิเลสมันให้รู้ ถ้ากิเลสให้รู้ นะ พอจิตมัน
ปฏิบัติไปมันจะไปรู้ไปเห็นอะไรของมัน แล้วว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมๆ แล้วเอาสิ่งนั้นมาเป็นเครื่องมือ
ในการแสดง เห็นใหม่

ถ้าแสดง แสดงอะไร? แสดงว่ามันมีมูลค่าไง ว่ามูลค่าธรรมะเป็นแบบนี้ มันลั่นไป มันไม่
เป็นความจริง ไม่เป็นความจริงเพราะมันไม่สมคูล มันไม่เป็นมัชฌิมาปฏิบัติ มันไม่มีสิ่งใดเป็น
ประโยชน์กับดวงใจนี้เลย เห็นใหม่ คุณธรรมะมันลั่น มันไม่พอดี

เวลาขาดมันก็มีความทุกข์ความยาก เวลามันเกินไปนี่เกินไปโดยมีสติปัญญาโดยพร้อมนะ
ว่ารู้ตัวทั่วพร้อมนี่มีสติปัญญาสมบูรณ์มาก สมบูรณ์จนบังคับไว้จนจิตมันลงสู่สมาธิไม่ได้ ลงสู่

สมาธิไม่ได้เพราะอะไร ลงสู่สมาธิไม่ได้เพราะความเกินของมัน ความเกินว่าสิ่งที่เป็นสมณะนี้ไม่มีประโยชน์ ถ้ามันลงสมณะอีกก็เป็นการตกอกตกใจ เป็นสิ่งที่เห็นเป็นโทษของมันไปซะ นี่มันเกินของมันไป มันก็เลยไม่ลงมัชฌิมาปฏิปทา

เวลามันลั่นนะ...จิตใจของคน ถ้าจิตใจของคนที่สร้างมา มีศรัทธาความเชื่อ เป็นสัตว์บุรุษ สิ่งใดที่เกิดขึ้นเขาต้องตรวจสอบของเขา เขามีความละเอียด มีหิริโอตตัปปะ มีความเกรงกลัว มีความละเอียดต่อบาป แต่ถ้าจิตใจมันด้า่น เวลามันลั่นไปนะมันสวมรอยว่าสิ่งนี้เป็นธรรมๆ แล้วจำแม่นนะ จำธรรมะของครูบาอาจารย์มานี้มาเป็นนกแก้วนกขุนทอง เวลาแสดงออก เพราะจิตใจมันลั่นไปแล้ว จิตใจมันลั่นไป มันลั่นของมันไปโดยกิเลสตัดหาความทะยานอยาก ไปรู้ไปเห็นสิ่งต่างๆ แล้วเวลาเอามาแสดงมันก็แสดงผ่านโดยแสดงผ่านธรรมของครูบาอาจารย์โดยเป็นนกแก้วนกขุนทอง มันไม่มีมูลค่าของมัน ถ้าไม่มีมูลค่า เพราะไม่มีมูลค่ามันถึงไม่มีข้อเท็จจริงในใจดวงนั้น ไม่มีข้อเท็จจริงในการประพฤติปฏิบัติ

สิ่งที่มีมูลค่า เห็นไหม ถ้ามีมูลค่าของมันนะ คุณสิ เวลามูลค่าของทางบัญชี มูลค่าในความเป็นจริงของมัน มูลค่าในทางบัญชีเขาคูมด้วยบัญชีว่ามีมูลค่าเท่าไร แล้วถึงเวลามูลค่าทางบัญชีมันมีเสื่อมสภาพ มันมีสิ่งที่วัตถุนั้นน้อย มูลค่าทางบัญชีมันเพิ่มขึ้น มันขาดทุนหรือกำไรทางตัวเลข มันขาดทุนหรือกำไรในทางบัญชี แต่ความเป็นจริงล่ะ ของก็มีเท่าเดิมนั้นนะ แต่มูลค่าทางบัญชีเพิ่มขึ้นหรือลดลงด้วยทางบัญชี

แต่เวลาถ้ามูลค่าตามความเป็นจริงของมันล่ะ มูลค่าตามความเป็นจริงของมันคือธาตุนั้น วัตถุนั้นมีมูลค่าเท่าไรมันก็ตามความเป็นจริงของมัน ถ้ามีมูลค่าตามความเป็นจริงของมัน นั่นนะถึงจะเป็นมัชฌิมาปฏิปทา ลงสู่ความเป็นจริง แต่ถ้ามันลั่นนะ ธรรมะมันลั่นนะ มันพูดของมันไปเกินมูลค่านั้น เกินที่ให้ชุมชนนั้น ให้นักปฏิบัติ นั้น ให้เห็นวัตถุมูลค่านั้นไม่ได้ วัตถุมูลค่าไม่ได้เพราะมันลั่นไปไง มันลั่นไปเพราะความหน้าด้าน มันหน้าด้านเพราะอะไร เพราะมันหน้าด้าน มันไม่รู้จริงของมัน ถ้าไม่รู้จริงขึ้นมาแล้วมันพูดถึงมูลค่านั้นไม่ถูกต้อง

ฉะนั้น ถ้ามันเข้าสู่ตลาด เข้าสู่สังคมที่เขาวัดค่ากันด้วยทางบัญชี หรือวัดค่าด้วยทางมูลค่าตามความเป็นจริง สิ่งนั้นจะเข้าสู่ตลาดนั้น ตลาดนั้นจะไม่ยอมรับสิ่งนี้เลย เพราะมันเป็นธรรมะมันลั่นออกไป นี่ไง ลั่นออกไป

“ขาด” เพราะกิเลสมันเหยียบย้ำ

“เกิน” ก็กิเลสมันหลอกลวง

“ล้น” เพราะความพลั้งเพลอ ความที่ไม่มีหิริโอตตัปปะ พุดออกไปโดยที่ไม่มีมูลค่าตามความเป็นจริง นี่เวลามันล้นออกไป มันล้นออกไปอย่างนั้นนะ

แล้วถ้าสิ่งที่เป็นความเป็นจริงล่ะ ความเป็นจริงนี้เราต้องตั้งสติของเรา เราต้องทำความสงบของเราเข้ามา ถ้าจิตใจมันสงบ ถ้าจิตใจไม่สงบ มันเป็นโลกีย์ปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้น ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใครจะจำมาก็แล้วแต่ พุดสิ่งใดไปมันก็พุดโดยสัญญา พุดโดยสิ่งที่ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแบบนั้น แต่มูลค่าตามความเป็นจริงในใจมันไม่มี

สิ่งที่เราศึกษามา เห็นใหม่ คุณติ ในภาคปริยัติ ในทางวิชาการ สิ่งที่เป็นวิชาการนะ เราพูดทางวิชาการได้ทั้งนั้นนะ คุณติ มีการศึกษา คุณทางเศรษฐศาสตร์ จะเอกทางไหนก็แล้วแต่ เราศึกษามาแล้วนี่เราศึกษามา นั่นนะมันเป็นความจำทั้งนั้นนะ ถ้ามันเป็นการศึกษา ศึกษา ก็เพื่อให้ฉลาด ให้รู้เท่า ให้รู้ทางทฤษฎีอย่างนั้น แต่เราได้ประพฤติปฏิบัติให้มันเกิดมูลค่าตามความเป็นจริงขึ้นมาบ้างหรือยังล่ะ

ฉะนั้น เราเรียนธรรมมา คุณติ ถ้ามันเป็นปริยัติ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ การศึกษา เห็นใหม่ บอกโลกนี้จะเจริญด้วยปัญญา...ใช่ แน่นนอน เจริญด้วยปัญญา แต่ปัญญาอย่างนี้เวลาประพฤติปฏิบัติเขาจะมีประสบการณ์ของเขา ศึกษามาแล้ว จบมาแล้วทำงานได้หรือไม่ได้ นี่ก็เหมือนกัน เรียนปริยัติขึ้นมาแล้วเราปฏิบัติจะมีมูลค่าตามความเป็นจริงขึ้นมาหรือเปล่า

ถ้ามันไม่มีมูลค่าความจริงขึ้นมา เห็นใหม่ สิ่งที่เราพูดออกมานะ จะต้องตามตัวอักษร จะต้องตามนั้น แล้วพูดตามนั้น แต่ถ้าเป็นความจริงขึ้นมาจะ ความจริงนะ ในการทำงานของเรา โดยหลักเราต้องทำงานทางวิชาการอย่างนี้ แต่ถ้าในเนื้องานล่ะ มันมีอุปสรรคล่ะ มันมีสิ่งใด เห็นใหม่ คนทำงานเป็นเขาทำงานเพื่อจะประสบความสำเร็จของเขา เขาจะทำก่อน ทำหลัง ทำสิ่งนี้ก่อน ทำสิ่งนี้หลัง มันทำได้ทั้งนั้นนะ อันนี้มันอยู่ที่อะไร? มันอยู่ที่จริต อยู่ที่ความชำนาญ ความชำนาญของคน เห็นใหม่ ปัญญาอบรมสมาธิ สมาธิอบรมปัญญา

ถ้าปัญญาอบรมสมาธิ เห็นใหม่ คุณติ เราใช้ปัญญาของเรา เราพิจารณาของเราเข้าไป ถ้าคนไม่เข้าใจ คนอ่อนค้อย เขาบอกว่าสิ่งนี้เป็นปัญญา ปัญหานี้เป็นการชำระล้างกิเลส แต่ผลของมัน เห็นใหม่ ปัญญาอบรมสมาธิ มันไม่ใช่ปัญญามรรคญาณ ไม่ใช่ปัญญาริยศาสตร์ ไม่ใช่ปัญญาจาก

สัจจะความจริง ไม่ใช่ภาวนามยปัญญา มันเป็นโลกียปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นนี้เราเอามาใช้ไง ถ้าปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าเกิดสมาธิขึ้นมาแล้ว ถ้าเราใช้ปัญญาต่อไป ปัญญาต่อไป ปัญญาที่จะเกิดขึ้นตามความเป็นจริง ปัญญามันต้องเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิตตามความเป็นจริง

เพราะถ้าปัญญาที่มันเกิดเป็นภาวนามยปัญญามันต้องเป็นปัญญาที่ชำระล้างกิเลส ปัญญาที่จับกิเลสมาพิจารณา ถ้ามันจับกิเลสมาพิจารณาของมันตามความเป็นจริงของมัน ถ้าความเป็นจริงของมัน เห็นไหม สิ่งนั้นถึงจะเป็นการประพุดติปฏิบัติด้วยความพอดี ฉะนั้น เราพุทโธๆ ละพุทโธๆ นี้เราพุทโธของเราเพื่อให้อจิตสงบ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ถ้าจิตสงบเข้ามา เห็นไหม มันจะไม่เป็นธรรมะที่ขาด ไม่เป็นธรรมะที่เกิน และไม่เป็นธรรมะที่สั้น

ถ้าธรรมะที่ขาดเพราะขาดแคลน ขาดแคลนมันก็มีความเศร้าหมอง มันก็มีความกดดันในตัวมันเอง แต่ถ้าธรรมะมันเกิน เกินเพราะมันขาดสติ เกินเพราะมันไม่เข้าใจธรรม มันก็เกินของมันไป ธรรมะถ้ามันสั้น สั้นเพราะไม่มียางอาย มันสั้นของมันไป ไม่มีสิ่งใดเป็นมูลค่า มันก็ว่ามูลค่าตามความเป็นจริงของมันด้วยความสั้นของมัน มันไม่เป็นความจริงในมัชฌิมาปฏิปทา ในเครื่องดำเนินขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งๆ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาจะมารื้อสัตว์ชนสัตว์นะ

แล้วเราก็เป็นสัตว์ เป็นผู้ซ่อง แล้วเราก็อยากจะพ้นจากกิเลส เราอยากประพุดติปฏิบัติ เราเป็นนักรบ เห็นไหม คูสิ ในป่าในเขา คุณภาพของไม้ คุณภาพของเนื้อไม้ ถ้าเป็นไม้เนื้อแข็ง ไม้ที่เป็นประโยชน์ขึ้นมามันจะมีสักกี่ต้น แล้วคุณภาพของไม้เบญจพรรณ ไม้ต่างๆ ขึ้นมาในป่านี้ นี้เหมือนกัน ในเมื่อสังคมของเราชาวพุทธ ผู้ที่ประพุดติปฏิบัติ ผู้ที่อยากจะพ้นจากทุกข์ตามความเป็นจริง มันจะมีอำนาจวาสนา มันจะมีจุดยืนมากน้อยได้แค่ไหน ถ้ามีจุดยืนมากน้อยแค่ไหน เราจะไม่ล้มเหลว เราจะไม่มีล้มลุกคลุกคลาน เราจะไม่อ่อนด้อยไปกับสังคมเขา

เวลาไม้เนื้อแข็ง กว่ามันจะเกิดขึ้นมาได้ กว่ามันจะเติบโตขึ้นมาได้มันต้องใช้เวลาของมัน แต่ถ้าประโยชน์ของมันก็มีมหาศาล ประโยชน์ของมันก็มีคุณค่ามากกว่าไม้เบญจพรรณ ไม้ต่างๆ ที่เกิดในป่านั้น จิตใจของเรา ถ้าเราจะมีจุดยืนของเรา เราจะประพุดติปฏิบัติของเรา เราต้องตั้งใจของเราให้มันตามความเป็นจริงใจ

ถ้ามันขาด มันก็ไม่สงบ มันก็ไม่มีจุดยืน ถ้ามันเกิน มันก็ไม่เข้าสู่ความสงบ เพราะว่าอะไร เพราะว่าไปกลัวว่ามันจะสงบ เพราะว่าถ้ามันออกใช้ปัญญาไปมันจะเป็นการชำระล้างกิเลส ทั้งๆ

ที่มันเกิน เกินอะไร? เกินจากสัจจะความจริง เกินจากธรรม พอเกินจากธรรมมันก็เลยไม่ได้ประโยชน์ แล้วไม่ได้ประโยชน์แล้วก็รักษากันไว้อย่างนั้นด้วยบอกว่า “ถ้าเป็นสมณะ ถ้ากำหนดพุทฺโธ ทำความสงบของใจ มันจะเป็นหินทับหญ้าๆ”

แต่เวลามันเกินไป ไอนั่นมันหญ้าทับหินนะ หินมันทับจนหญ้ามันงอกขึ้นมา หญ้ามันคลุมหินหมดเลย แล้วบอก ถ้าเป็นสมณะจะเป็นหินทับหญ้า เราใช้ปัญญาไปเลยมันจะหญ้าทับหิน หญ้ามันจะขึ้นปกคลุมหินจนไม่เห็นหินเลย เพราะอะไร เพราะคิดว่าถ้าลงสู่สมณะมันจะเป็นโทษ ลงสู่สมณะมันไม่ใช่เป็นปัญญา เพราะมันเกินไป มันไม่พอดี มันเลยเป็นหญ้าทับหิน นี่หินยังไม่เห็นเลย

ถ้าเป็นหินทับหญ้าก็ยังมี เพราะหินมันทับหญ้าไว้ หญ้ามันก็ไม่เจริญงอกงาม กิเลสมันก็สงบลง เพราะหญ้าคือกิเลส สิ่งที่เป็นปารกชฎุไม่เป็นประโยชน์กับใคร เห็นไหม หินทับไว้ไม่ให้มันเกิด พอไม่ให้มันเกิดแล้ว เพราะมันสะอาดบริสุทธิ์ มันมีที่ทำงาน มันได้ประโยชน์ของมัน เห็นไหม นี่เพราะธรรมะมันเกิน พอเกินไปนี่มันก็ไม่มันมีมาปฏิบัติ แล้วถ้ามันล้นไป ล้นไปนี่มันออกนอกกลุ่มนอกรทางไปเลยนะ สิ่งที่เป็นประโยชน์ก็ไม่เป็นประโยชน์ ถ้ามันมีสติปัญญา มันจะเป็นประโยชน์กับเรา

ฉะนั้น ถ้าเราปฏิบัติตามความเป็นจริงของเรา ถ้ามันทำความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบเข้ามาบ้าง ถ้าเราฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้าเราบอกว่าทำความสงบของใจ นักปฏิบัติโดยทั่วไปก็ละล้าละลัง เพราะทำความสงบของใจนี่มันทำไม่ได้ง่ายๆ แล้วพอทำไม่ได้ง่ายๆ ขึ้นมา แล้วเมื่อไหร่มันจะสงบสักทีละ

ความสงบ เห็นไหม คุณิ เราลุกเดินอยู่ เราวิ่งอยู่ เราเคลื่อนไหวอยู่ มันสงบไหม? มันก็ไม่สงบใช่ไหม ถ้าเรานั่งเรียบร้อยนี้สงบไหม? มันก็สงบแล้ว พอเรานั่งเรียบร้อยขึ้นมาเราก็มองเห็นภาพสิ่งต่างๆ ชัดเจนใช่ไหม จิต ถ้ามันฟุ้งซ่าน จิตที่มันคิดของมัน จิตที่มันคิดรนของมัน ทั้งขาดทั้งเกิน ทั้งล้น มันล้นลุดลุดคลาน มันไม่มีประสบการณ์ของมันเลย

กำหนดพุทฺโธๆ หรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิ แค่มันนิ่ง พอแค่มันนิ่งนี้ เรามีสติปัญญา มันเทียบได้ อารมณ์ทุกข์เรารู้ว่าทุกข์นะ อารมณ์ที่มันแปรปรวนเรารู้ว่ามันแปรปรวนนะ อารมณ์ที่มันรู้ว่านิ่งเรารู้ว่านิ่งนะ พอมันนิ่ง ทีนี้ จิต ธรรมชาติของจิตเร็วกว่าแสง ธรรมชาติของจิตความคิดนี้เร็วมาก ทุกอย่างเร็วมากใจ ฉะนั้น เวลามันนิ่งขึ้นมา เราก็ไม่รู้ว่ามันนิ่งแล้วเป็น

ประโยชน์สิ่งใด มันนิ่งแล้วมันจะได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา เห็นไหม ถ้ามันนิ่งขึ้นมา นิ่งแล้ว พอ นิ่งมันก็มีกำลัง นิ่งแล้วมันก็อึดเต็มของมัน

ฉะนั้น เราฝึกหัดใช้ปัญญา เห็นไหม เราเคลื่อนไหวอยู่ เราอาบน้ำห้องต่างน้ำ เราแบกหาม ของอยู่ เราจะมองภาพสิ่งใดไม่ชัดเจน เรายืนอยู่ เรานั่งอยู่นิ่งๆ เราจะเห็นภาพสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน จิต ถ้ามันฟุ้งซ่านอยู่ มันคิดของมันอยู่ ตรีกในธรรมนี้มันก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิ มันก็ยังฟุ้งซ่าน ของมันอยู่ ถ้ามันหยุด เห็นไหม พอตริกในธรรม ถ้าธรรมมันคิดพิจารณาอยู่นี้ ถ้าสติปัญญามันทัน มันปล่อย มันปล่อยนี้มันก็หยุด หยุดเดี๋ยวก็คิดอีกโดยธรรมชาติของมันเป็นแบบนั้น

ฉะนั้น ถ้าจะเป็นแบบนี้ เรารู้เราเห็นของเรา เราฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้าปัญญาอบรมสมาธินี้ มันใช้อยู่แล้ว แต่ถ้าทำความสงบของใจละ ถ้าใจมันสงบแล้วนะ ถ้าใจมันสงบบ้างเล็กน้อย ถ้ามัน สงบแล้วเราไปทำให้สงบมากขึ้น ขณิกสมาธิเป็นอุปจารสมาธินี้โธ้ย! มันลึกมาก มันพุทโธๆ แล้วมันเร่ร้อน พุทโธๆ เราก็ต้องใช้เวลา ๑ วัน ๑ สัปดาห์ ๑ เดือน ๑ ปี ทำอยู่นั่นนะ แล้วพอทำ มันก็ชินชา ความชินชานี้ก็เลสมันก็จะเข้าแทรกตรงนี้ ความชินชา ความคุ้นเคย ปฏิบัติแล้วไม่ได้ผล น้อยเนื้อต่ำใจนะ มันจะไปสู่ธรรมะขาดแล้ว

ฉะนั้น เราจะให้ฟื้นคืนตัวตลอดเวลา เราพุทโธๆ ถ้าจิตมันสงบแล้วเราก็ฝึกหัดใช้ปัญญา ได้ “ทำไมวันนี้พุทโธได้ ทำไมเมื่อวานพุทโธไม่ได้ ต่อไปจะพุทโธได้หรือไม่ได้” เห็นไหม มันเอา สิ่งนี้มาเตือนใจ ถ้าสิ่งนี้เตือนใจ พอมันเตือนใจมันก็ไม่คิดนอกเรื่อง เวลาจะพุทโธ พุทโธมันก็จะ ชัดเจนขึ้นมา ถ้ามันไม่ชัดเจน มันง่วงหงาวหาวนอน จิตมันตกกว้างค์ จิตต่างๆ เราก็ใช้ปัญญาของเราพิจารณาของเราดู พิจารณาดูแล้วเราก็กลับมาพุทโธใหม่ เห็นไหม นี่มันใช้ปัญญาได้

เพราะการฝึกหัดใช้ปัญญานี้มันปัญญาในขั้นของสมณะ ปัญญาในการแหวกจอกแหน จอก แหนมันจะปิดน้ำ คือความรู้สึกลึกซึ้ง คุณงามความดีที่มันจะเกิดขึ้นนี้จอกแหนมันปิดหมด เราใช้ ปัญญาแยกแยะมันซะ ใช้ปัญญาแหวกจอกแหนออกเพื่อจะให้เห็นน้ำ นี่เรากำหนดพุทโธๆ เราใช้ ปัญญาๆ ปัญญาที่แยกแยะ พุทโธลงไปถ้ามันสงบมันก็เข้าไปสู่ น้ำ แยกจอกแหนมันก็เห็นน้ำ ถ้า เห็นน้ำแล้วนี่ เออ! สิ่งนี้มีอยู่จริง จิตถ้ามันสงบได้คือมันสงบได้

พอสงบแล้วนี่บอกว่าเมื่อไหร่จะสงบสักที มันจะแหวกจอกแหนให้หมดเลยนะ แล้วจะเอา บึงน้ำใสดุๆ เลย แล้วค่อยฝึกหัดใช้ปัญญา แล้วจอกแหนที่ไหนมันจะหมดล่ะ เพราะถ้ายังบึงใหญ่

บึงกว้าง แหวกทางนี้มันก็ไหล่ทางนู้น ไปแหวกทางนู้นมันก็มาไหล่ทางนี้ มันมีสิ่งตกค้างอยู่ มันเกิดตลอดเวลานะ ฉะนั้น เราก็ต้องฝึกหัดใช้ของเรา ฝึกทำของเรา ฝึกหัดใช้ปัญญา

ทุกคนจะบอกว่า “ถ้าทำความสงบของใจแล้วต้องรอให้ใจมันสงบก่อน แล้วกว่าที่มันจะสงบนะ เมื่อไหร่มันจะสงบสักที แล้วเมื่อไหร่จะได้ฝึกหัดใช้ปัญญา” นี่เราไปคิดกันอยู่อย่างนี้ เห็นไหม ถ้าคิดมาก น้อยเนื้อต่ำใจ ย้ำคิดย้ำทำ มันจะไปลงสู่ธรรมชาตินะ เพราะธรรมชาติ พอธรรมชาติ ชาติ เพราะอะไร ชาติเพราะเราไม่ดูแลรักษา ชาติเพราะเราไม่พุ่มพักใจของเรา ชาติเพราะไม่มีสติปัญญา

ถ้าเราจะเอายึดมั่นในปริยัติ ยึดมั่นในทฤษฎี ยึดมั่นโดยความรู้ของเรา มันก็จะเป็นธรรมเกินนะ เกินเพราะอะไร เพราะมันล้าไปไกล จิตมันไม่ลงสู่สมาธิ จิตมันไม่ลงสู่ความสงบ จิตมันไม่ได้ใช้ปัญญาตามความเป็นจริง เรายึดมั่น ยึดมั่นพุทธพจน์ ยึดมั่นในสิ่งที่เราศึกษา ยึดมั่นในสิ่งที่เรารู้ ยึดมั่น เห็นไหม เพราะจิตมันเป็นนามธรรม จิตนี้มันเร็วมาก พอยึดมั่นมันก็จะหลุดไปเลย ข้ามไปเลย “ว่างๆ สบายๆ” สบายๆ เพราะอิงใจ อิงธรรมะของพระพุทธเจ้าไง

แต่ถ้าปฏิบัติโดยข้อเท็จจริงของเรา ปฏิบัติโดยข้อเท็จจริง ถ้ากิเลสมันหน้าด้านมันก็ทำให้ล้นไปเลย หลุดไปเลย แล้วก็พูดไม่มีขอบเขต ไม่มีมูลค่า ไม่มีสิ่งวัดสิ่งคำนวณว่าเท่าไร ไปตลอดไปเรื่อยเปื่อยเลย นั้นเวลาปฏิบัติไป ถ้ามันล้นไปแบบนั้น ฉะนั้น สิ่งที่เราพูดโง่ๆ เวลาเราใช้ปัญญาของเราขึ้นมา ถ้ามันน้อยเนื้อต่ำใจมันจะเข้าไปสู่ตรงนั้นไง ไม่ขาดก็เกิน ไม่เกินก็ล้น แล้วพอดีอยู่ไหนล่ะ แล้วพอดี พูดโง่ๆ อยู่ก็ไม่ลงสักที ปัญญาอบรมสมาธิก็ลุ่มลุ่มคลุกคลานอยู่นี่

ลุ่มลุ่มคลุกคลานเพราะงานที่ไม่เคยทำ งานทางโลก งานสิ่งที่เขาอาบเหงื่อต่างน้ำ เขายังต้องลงทุนลงแรงกันขนาดนั้น แล้วงานนี้งานรื้อหรือชาติ งานที่จะทำลายอวิชชา ทำลายสิ่งที่เป็นพญามาร กิเลสอวิชชาที่พาจิตนี้เวียนตายเวียนเกิดมานี้ก็ภพก็ชาติ แล้วเรากลับมาพบพระพุทธศาสนา แล้วพุทธศาสนาสอนให้เราประพฤติปฏิบัติ สอนให้เราเข้าสู่ความจริง

โลกเขาเป็นชาวพุทธเขายังภูมิใจว่าเขาเป็นชาวพุทธ แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาถ้ามันไม่เป็นปัจเจกตั้ง ไม่เป็นสันติภูมิ โลก อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาไม่ได้ เราจะไปสาวกสาวกจะได้อย่างไร ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาตามความเป็นจริงขึ้นมา เห็นไหม เราจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากลางหน้าอกของเราเลยนะ นี่พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานนะ

พุทธะมันเป็นแบบใด พุทธะที่มันเกิดขึ้นมานี้ ที่มันเกิดขึ้นมาแล้วมาทุกข์มายากอยู่นี้

ทุกข์ยากเพราะกิเลสมันครอบงำ ทุกข์ยากเพราะเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราก็วิตกกังวลของเรา แต่ถ้ามันมีอำนาจวาสนาของเรา เราทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบระงับได้ จะหันทับหญ้า จะหญ้าทับหิน นั้นมันเป็นเรื่องจินตนาการของทางโลกเขา ถ้าเราเกิดขึ้นจริงมันก็เป็นความจริง ถ้าจิตมันมีหลักมีเกณฑ์ จิตมันพอมีหลักได้ เราฝึกหัดใช้ปัญญาเพื่อทำความสงบได้ง่ายขึ้น พอใจมันสงบขึ้นมาเพราะอะไร เพราะเรามีสติมีปัญญาของเราใช้ใหม่ มีสติปัญญาของเรา ผลงานของเรา นี่ไง โลกเขาใช้ศาสนากันได้มากน้อยแค่ไหน เรานี่ล่ะจะรู้จริง ถ้าจิตของเรามันเป็นจริงขึ้นมา เรารู้จริง

แล้วถ้าเราฝึกหัดใช้ปัญญา เวลาปัญญามันเข้าสู่ความสมดุลของมันนะ ปัญญาเข้าสู่ความพอดี มันเกิดรสของธรรมนะซึ่งรสทั้งปวง ความสุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี จิตมันสงบ มันมีความสงบมันก็มีความสุขของมันแล้ว มันมีความสุข มีความแปลกประหลาดมหัศจรรย์ ฉะนั้นเวลาธรรมล้นมันล้นออกไป มันเลยสงบไป เพราะสงบแล้วมันไปรู้ไปเห็น มันเลยไป มันถึงไม่รู้จริงว่าสัมมาสมาธิเป็นแบบใด ถ้าสัมมาสมาธิ นี้สุขใดเท่ากับจิตสงบไม่มี ถ้าจิตสงบนะ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ แล้วถ้าจิตมันสงบ เราก็อ่าความสงบนี้เป็นนิพพาน

แต่ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา ถ้าจิตสงบขนาดไหน สงบแล้ว เวลามันคลายตัวออกมามันก็เป็นธรรมดา นี่จิตสงบก็คือเข้าไปพักผ่อน พอออกมามันก็รับรู้เป็นปกติ จิตสงบเพราะมันวางธาตุวางขันธ์ ถ้ามันคิดถึงรูป เวทนา สัญญา สังขาร ขันธ์ ๕ ถ้าจิตมันเสวยอารมณ์มันก็ทุกข์ จิตเสวยอารมณ์มันก็เป็นปกติ ถ้าพุทโธๆ มันก็คิดนะ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เห็นใหม่ รูป รส กลิ่น เสียง มันคิดของมันไป เวลาเราคิดทั้งหมดมาคิดที่พุทโธ พุทโธๆ พุทโธมันสงบเข้ามาๆ เห็นใหม่ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ กำหนดอานาปานสติ กำหนดสิ่งต่างๆ ถ้ากำหนดนั้นเป็นคำบริกรรม ถ้ามันสงบเข้ามาก็คือสงบ ถ้ามันคลายตัวออกมาเราก็ใช้ปัญญาของเรา

ไม่ต้องบอกว่า “ไอ้โฮ! ถ้ามันสงบๆ นี่แล้วเมื่อไหร่มันจะได้ใช้ปัญญาเสียที”

พอเราใช้ปัญญาไป พอเราฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้ามีสติแล้วมีสติมีสมาธิพร้อม ปัญญามันจะแจ่มแจ้ง ปัญญามันจะดากจะดาง อู๋! มันมีรสชาติมากนะ พอมีรสชาติ มันตั้งใจ คิดใจก็คิดเห็นใหม่ เวลาเราใช้ปัญญามากๆ ก็บอกว่า ปัญญาพอมันมาก มันก็จะไปขาดหรือเกินนะ เพราะมันใช้ไปแล้วนี่มันเพลิดมันเพลิน เพราะคนมันไม่เคยใจ

พอใช้ไปแล้วนี่โธ้ย! ทีแรกก็ดี ใช้ๆ ไปแล้วมันเคล็ดเปิดเปิงเลย แล้วจะกลับมาสงบอย่างไรล่ะ เห็นไหม กรณีอย่างนี้มันเป็นกรณีศึกษา ถ้าจิตมันไม่เคยสงบเลยมันก็สงบเป็นอย่างไรก็ไม่เข้าใจ พอสงบแล้วมันจะฝึกหัดใช้ปัญญา พอใช้ปัญญาไปแล้วมันก็ลุ่มลुकลुकกลาน นี่การปฏิบัติมันเป็นแบบนี้ การปฏิบัติเริ่มต้นนี้มันแสนยาก แสนยากเพราะว่าไม่มีอะไรเป็นมัชฌิมาปฏิปทาสักอย่าง ไม่มีอะไรมีความพอดีสักอย่าง ทำสิ่งใดมันก็ขาดตกบกพร่อง...มันก็เป็นอย่างนี้จริงๆ นะ

เพราะงานที่เราจะเอาชนะตัวเราเอง งานที่เป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นสติปัญญาที่เป็นนามธรรมที่จะเอาชนะเรานะ แล้วเราเกิดมาโดยอวิชชา เกิดมาโดยพญามาร แล้วพญามารมันอยู่ที่ในหัวใจของเรา นี่ แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันจะสะดวกสบาย มันจะเรียบง่าย มันเอามาจากไหน มันเอามาไม่ได้ เราไม่มีอำนาจวาสนาเป็นแบบนั้น เราก็พยายามของเรา

มันจะคิดมันจะพลาดอย่างไร ถ้ามีอำนาจวาสนา พิดพลาดอย่างไรมันก็เอาความผิคนั้นมาเป็นคติในใจ มาเป็นที่ว่าเราเคยทำแล้ว พอมีประสบการณ์แล้ว แล้วมีความชำนาญมากขึ้น ให้ละเอียดรอบคอบมากขึ้น ถ้ามันถล่ำไปด้วยปัญญาที่ว่าฝึกหัดใช้ปัญญามันถล่ำเข้าไปแล้วกลับมาพุทโธ กลับมาปัญญาอบรมสมาธิ พอมันถล่ำไปแล้วนี่มันจะกลับมาพุทโธนี่มันยาก มันยากเพราะอะไร เพราะมันเบื้อหน้าย เห็นไหม เราก็ต้องปลุกปลอบใจของเรา เราก็ต้องให้กำลังใจของเรา ให้ใจเรามันมันคงขึ้นมา เพราะใจมันมันคงขึ้นมามันก็พอทำได้ เห็นไหม เจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ ใครทำความสงบของใจ จิตดีๆ นี่ถ้าบำรุงรักษาไม่เป็นนี่เสื่อมแน่นอน

สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง ทุกอย่างเป็นอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา นี่สังขะความจริงที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไปแล้ว แล้ววางทฤษฎีอันนี้ วางธรรมอันนี้ไว้ให้เราศึกษา ถ้าเราศึกษา ถ้าเราไปรู้จริงขึ้นมามันก็เป็นอันนี้ แต่เป็นแล้วทำไมเราทุกข์ยากล่ะ เป็นอนิจจังแล้วทำไมมันทุกข์ล่ะ เจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญมันก็ไม่ใช่ว่ามัน มันจะไปตั้งหลักเมื่อไหร่สักทีหนึ่ง แล้วเมื่อไหร่จะได้ก้าวเดินขึ้นไป เมื่อไหร่จะได้ไปฆ่ากิเลสชะบั้ง

มันก็เป็นจากตรงนี้ เป็นจากตรงที่การลุ่มลुकลुकกลาน เป็นจากการภาวนาไม่เป็นนี่ ถ้ามันภาวนาเป็น...องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่สอนพระอรหันต์หรอก ใครสำเร็จเป็นพระอรหันต์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสาธุ! แล้วให้เป็นที่พึ่งที่อาศัยของหมู่คณะไป องค์สมเด็จพระ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้สอนพระอรหันต์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้พวกเรา
กิเลสหนาๆ นี้ ให้ความเรามีความตั้งใจของเรา

ถ้าเรามีความตั้งใจของเรา เห็นไหม เพราะเราไม่ได้เป็นพระอรหันต์มาก่อน เราเป็นสาวก
สาวก เราเป็นปุถุชน ถ้าปุถุชนนะ ในการกระทำ กิเลสมันขี้คอกอยู่ เราก็ต้องมีสติปัญญาของเรา มี
ความมั่นคงของเรา ถ้าทำความสงบนะ พุทโธก็ได้ ปัญญาอบรมสมาธิก็ได้ ถ้าจิตสงบแล้วฝึกหัดใช้
ปัญญา ฝึกหัดใช้ปัญญาแล้วถ้ามันถลามากเกินไปเราก็กลับมาทำความสงบของใจอยู่อย่างนี้ ฝึกฝน
อย่างนี้มากขึ้นๆ

ความสมดุล ความพอดี เห็นไหม คุณติ แม่ครัวชั้นเอกเขามีความชำนาญของเขา เขาฝึกมา
จากไหน? เขาก็ลืมนึกคลุกคลานมาทั้งนั้นนะ เขาก็เป็นลูกมือของแม่ครัวคนเดิมมา ถ้าเขาเป็น
ลูกมือของแม่เขามา แม่เขาก็ฝึกหัดเขามาให้เขารู้จักมีวิชาการทำอาหาร แล้วพอเขาทำอาหารแล้ว
เขาก็มีปัญญาของเขา เขาก็มีเขาวนปัญญาของเขา ฝึกหัดของเขา มีความชำนาญของเขาขึ้นมา

จิตเราก็เหมือนกัน มันลืมนึกคลุกคลานอยู่ที่นี่ ที่มันไม่เป็นประโยชน์อยู่ที่นี่ ถ้ามันเสื่อม มัน
เจริญแล้วเสื่อม ถ้ามันใช้ปัญญาไปแล้วมันลืมนึกคลุกคลาน เราก็ฝึกหัดของเรา มันจะมาจากไหน
ละ การปฏิบัติมันจะเอามาจากไหน? มันก็เอามาจากการฝึกหัดนี้ แล้วถ้าการฝึกหัด ถ้าจิตใจมันมี
คุณภาพ มันเป็นสัตว์บุรุษ มันมีเหตุมีผล ถ้ามันผิดพลาดมันก็เอาความผิดพลาดนั้นมาเป็นครูเป็น
อาจารย์สอนใจเรา ถ้ามันประสบความสำเร็จก็อย่าห่อหิม อย่าหลงเพลิน ถ้ามันประสบ
ความสำเร็จ ถ้ามันสงบบ้าง มันใช้ปัญญาบ้างที่มันเกิดขึ้นมา ก็อย่าห่อหิมไปกับมัน สิ่งที่เกิด
ขึ้นมา สิ่งนี้เป็นรางวัล

เห็นไหม ทุกข์ควรกำหนด สุขเป็นรางวัล ถ้าจิตมันสงบก็เป็นรางวัลของเราในการปฏิบัติ
มันต้องมีเครื่องพุงหัวใจของเรา ถ้าใช้ปัญญามันแยกแยะของมัน มันปล่อยวางของมัน อันนี้ก็เป็น
รางวัล เห็นไหม มันมีผลของมัน ธรรมะมันมีใจ

ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ในเมื่อทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ สมุทัยคืออะไร

สมุทัย เห็นไหม ตัณหา วิภวตัณหา นี่สิ่งที่เป็นสมุทัย กิเลสตัณหาความทะยานอยากนี่เป็น
สมุทัย สิ่งที่เป็นสมุทัยเพราะเราปฏิบัติขึ้นมา เพราะมันมีตัวนี้มา มันถึงทำให้เราขาด ให้เราเกิน
ให้เราล้นอยู่ที่นี่ แล้วถ้าขาด มันเกิน ล้น เพราะอะไร เพราะคน กิเลสตัณหา มันไม่เหมือนกัน คนที่

หยาบๆ นี่มันลั่นไปเลย ไม่เป็นสัตบุรุษ ไม่ยอมรับความจริง ไม่มีเหตุมีผล แต่ถ้ามันขาดละ เวลา มันขาด เห็นไหม มันขาด มันเกิน มันเป็นเรื่องของสมุทัย แล้วถ้าสมุทัยนี้เราจะทำลาย เราจะ ทำลายสมุทัย

“ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ” ละมันด้วยวิธีการใด

ถ้าจิตมันสงบระงับขึ้นมา นี่จิตสงบ เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง ความเห็น การขุดคุ้ยหากิเลส บางคนว่า จิตสงบแล้วกายอยู่ไหน เวทนาอยู่ไหน จิตอยู่ไหน ธรรมอยู่ไหน...สงบก็คือสงบนะ ถ้าคนสงบแล้วถ้ามันไม่ออกค้นคว้า ไม่ออกพิจารณา เราต้อง ฝึกหัดใช้ปัญญาตั้งแต่ต้น ฝึกหัดใช้มัน ฝึกหัด ปัญญาไม่เกิดขึ้นเอง ปัญญาถ้าเกิดขึ้นเองเป็นปัญญา กิเลสทั้งหมด

เวลาเราทำความสงบของใจ เวลาธรรมมันเกิดนะ นี่ไม่ใช่ปัญญา เรารู้เราเห็นนะ นี่มันเห็น ภาพ เห็นต่างๆ เห็นสิ่งที่มันเข้ามาสำรอกความสงสัยของเรา มันคายความสงสัยออกได้นะเวลา ธรรมเกิดนะ แต่เราไม่ได้บริหารจัดการ เราไม่ได้ใช้ความคิด เห็นไหม มันถึงเป็นปัญญาของกิเลส หมดไป

เวลาธรรมเกิดๆ หลวงตาท่านบอกว่ากิเลสเกิด เพราะเวลาธรรมมันเกิด มันเกิดแล้วมัน อยากรู้ เวลาธรรมมันเกิดขึ้นมานะมันเกิดความชุ่มชื้น ธรรมเกิดเพราะอำนาจวาสนา ธรรมเกิด เพราะบุญ ธรรมเกิดเพราะเราทำดีของเรา มา เวลามันเกิดขึ้นมา เห็นไหม มันเกิดขึ้นมานี้ธรรมเกิด พอเกิดแล้วมันมีความอยากรู้ มีความอยากรู้ อยากคิดอย่างนั้น เห็นไหม หลวงตาท่านบอก กิเลส เกิดต่างหากละ แต่ในความเป็นจริง นั่นนะธรรมเกิด

ธรรมเกิด ไม่ใช่อริยสัจ สัจจะความจริงเกิด

ถ้าอริยสัจความจริงเกิด เราจะต้องมีสติปัญญาของเรา สติปัญญา ถ้ามันพิจารณาของมัน แยกแยะของมัน การขุดคุ้ยหากิเลส ถ้ามันไม่เห็นของมัน จิตสงบแล้วมันเฉื่อยชาหรือมันนอนจม อยู่กับมัน เห็นไหม อย่างนั้นเขาพอใจ แล้วเวลาเขาเกิดสติปัญญา เกิดการเทียบเคียง เขาว่านั้นใช้ ปัญญาของเขาจะ มันจะไปลงสู่ความเกินและความขาดอันนั้น ถ้ามันไม่สมดุล ไม่มีขมิ้มปฏิบัติทา มันจะไปลงสู่ความขาดและความเกิน

ถ้าความขาด ขาดจากการทำความสงบของใจ ขาดจากเริ่มต้น ขาดจากสิ่งที่ภาวนาไม่เป็น แต่เวลาภาวนามาเป็น เราภาวนาเป็น มันอยู่ความสมดุล มันถึงเกิดสมาธิ เวลามันเกิดสมาธิขึ้นมาแล้วฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้ามันออกใช้ปัญญา ถ้าไม่ออกใช้ปัญญามันก็ไม่เห็นกิเลส ถ้ามันไม่เห็นกิเลส ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ มันไม่ได้ละสมุทัย ถ้ามันไม่ละสมุทัย เห็นไหม ตัณหา วิภวตัณหา ตัณหาคือความอยากได้ วิภวตัณหาคือความผลัดไส ความที่ไม่พอใจ

แล้วตัณหา วิภวตัณหาละ ความที่มันเป็นอุเบกขา ความที่มันอยู่เฉยของมัน...ความอยู่เฉย นั่นก็เป็นกิเลส พอจิตมันสงบเข้าไปแล้วมันก็เฉยของมัน มันก็ว่านี่เป็นธรรมๆ เพราะอำนาจวาสนา เห็นไหม พอมันมีกำลังขึ้นมาเราต้องฝึกหัด ต้องหมั่นเพียร ความหมั่นเพียรมันจะหลอหลอม มันจะทะนุถนอม มันจะฝึกหัดให้ใจนี้หัดให้ออกใช้ปัญญาเป็น

ถ้าออกใช้ปัญญาเป็น เป็นเพราะอะไร เป็นเพราะมันไปเห็นใจ เห็นกิเลส กิเลสเป็นนามธรรม กิเลสเป็นยักษ์เป็นมารใหม่ กิเลสเป็นเสือโคร่งหรือ สิ่งที่ว่ากิเลสเป็นเสือโคร่ง เป็นยักษ์เป็นมารต่างๆ อันนั้นเป็นบุคลาธิษฐานให้เห็นโทษ โทษของเสือนี้มันกินคนนะ โทษของยักษ์นี้มันทำลายเขาไปหมดนะ เขาถึงบอกกิเลสเป็นยักษ์เป็นมาร

ยักษ์ก็มีกิเลสในใจยักษ์ ถ้ามาร เทพ ฝ่ายเทพ ฝ่ายมาร เขาก็มีกิเลสของเขา ฉะนั้น เรื่องนี้มันเรื่องบุคลาธิษฐาน เรื่องความเปรียบเทียบในใจ ถ้าใจเราเปรียบเทียบได้ เราประพฤติปฏิบัติได้ มันจะเป็นความจริงของเรา ถ้าความจริงของเราเกิดขึ้นมา นี่ใจ สังขธรรมเกิดที่นี้ ไม่ขาด ไม่เกิน ไม่สั้น

ถ้าไม่ขาด ไม่เกิน ไม่สั้นนะ เราพิจารณาของเรา แยกแยะของเรา แยกแยะพิจารณาของเรา...ของเราๆ เราคือใคร? เราคือผู้รู้ผู้เห็น ถ้าเราคือผู้รู้ผู้เห็น มันเห็นกิเลสที่เป็นนามธรรม แต่เวลามันพิจารณากาย พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต พิจารณาธรรม เห็นไหม เวทนามันเกิดขึ้นเพราะอะไร เวทนากาย เวทนาจิต เวทนากายก็เกิดขึ้นจากกาย เวทนาจิตคือความเศร้าหมอง ความฟ่องใส นี่เวทนาจิตมันเกิดขึ้นมา สิ่งที่ว่าจับเวทนาได้ นี่กิเลสอาศัยสิ่งนี้

กิเลสมันคืออะไร? สมุทัย เห็นไหม ตัณหา วิภวตัณหา มันเกิดขึ้นมา ถ้ามันสุขเวทนามากก็พอใจ ถ้าทุกข์เวทนามากก็ผลัดไส อุเบกขาขึ้นมาจับต้องอย่างไร เวทนามันจับต้องอย่างไร ถ้าจับต้องได้ นี่ใจ ถ้าเราจับต้องเวทนา พิจารณาเวทนา สิ่งที่เป็นนามธรรม สิ่งที่ไม่พอใจและไม่พอใจ นั่นนะสมุทัย สิ่งนี้สมุทัยนี้มันอาศัยสิ่งนี้มา สมุทัยมันอาศัยในกาย อาศัยเวทนา อาศัยจิต อาศัยธรรม แสดงออก

ของมัน มันเป็นนามธรรม ถ้าเราเห็นกิเลส เราจับต้องกิเลสได้ เราพิจารณาของเรา เห็นไหม ถ้าจิตไม่สงบ มันไม่เห็นอย่างนี้หรอก

จิตไม่สงบ เห็นไหม ทุกคนก็รู้ว่ากาย ทุกคนก็รู้ว่าอารมณ์ เคี้ยวนี้จิตแพทย์เขารู้หมดละ เขาจะพูดอย่างไรในเมื่อถ้าจิตมันป่วย นี่เขาก็รู้ว่าของเขา มันเป็นนามธรรมเหมือนกัน แต่นามธรรมอย่างนั้นมันเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์ มันเป็นเรื่องของโลก มันไม่ใช่เป็นเรื่องภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญาที่มันไปรู้มันไปเห็น ที่กิเลสเป็นนามธรรมๆ เพราะจิตนั้นเป็นผู้รู้ จิตนั้นเป็นปกติ จิตนั้นมีสัมมาสมาธิ จิตนั้นฝึกหัดออกใช้ปัญญา ถ้าจิตนั้นออกฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นจากสัมมาสมาธิ ปัญญาที่เกิดขึ้นจากภาวนามยปัญญา ไม่ใช่ปัญญาจากสมอง ไม่ใช่ปัญญาจากสติ

ถ้าปัญญาจากสติ เห็นไหม คุณ อังค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสธรรมได้อย่างใด ทุกคนก็ไปจำมา ทุกคนไปจำมาก็จะทำให้เหมือน ทำให้เหมือนมันก็เป็นโลกใจ มันก็เป็นสติใจ นี่ถ้าธรรมะมันเกิน เกินอย่างนี้ไง

พระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลทำตัวอย่างไร ก็ใช้รู้สึกความนึกคิดแบบนั้น แบบพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลทำทั้งหมดเลย แล้วมันเป็นจริงไหม แม้แต่เราจะใช้ปัญญาอย่างนั้น ว่าพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลท่านพิจารณาของท่านอย่างไร เราจะพิจารณาตามของเราไปตามที่ท่านเคยทำมา นั่นเป็นอุบาย นั่นเป็นคตินิยม แต่เวลามันเกิดขึ้นจริงมันไม่เกิดอย่างนั้นหรอก มันเกิดขึ้นจริง เวลาเกิดขึ้นจริงในหัวใจมันไม่เกิดอย่างนั้น มันจะเกิดเป็นสังขาร มันจะเกิดเป็นมรรคญาณในใจดวงนั้น แล้วมรรคญาณในใจดวงนั้นมันจะมีเหตุมีผลแตกต่างกับสิ่งที่เราศึกษามา

ศึกษาก็ศึกษา คุณ เราศึกษาทฤษฎีมา เราจำของเรา เราตื่นตื่นมากนะ เวลาเรามีความรู้ขึ้นมา เราตื่นตื่นมากเลยว่าโอโฮ! เราฉลาดมาก เรามีความรู้มาก แต่เวลาเราไปทำงานประสบความสำเร็จ มันเป็นคนละเรื่องกันเลยไหม นี่เรามีการศึกษามา เรามีปัญญามา แต่เรายังไม่มีผลงานของเราไง ทฤษฎีนั้นเรายังไม่ได้ตรวจสอบ ไม่ได้ใช้ว่าทฤษฎีนั้น คำวณนั้น ทำอย่างนั้น แล้วมันจะได้ผลความเป็นจริงอย่างไร นี่ก็เหมือนกัน เรามีคตินิยม ในสมัยพุทธกาลพระอรหันต์ทำตัวอย่างไร ปฏิบัติกันอย่างไร เราก็จะไปจำมา มันก็จะเป็นธรรมเกิน เกินเพราะมันไม่เป็นความจริง

ถ้าเป็นความจริงละ ความจริงที่จิตมันสงบขึ้นมา พอจิตสงบมันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม คำว่า “เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม” มันเห็นโดยจิต ถ้าจิตปลอมก็เห็นสิ่งนั้นรางเลือน เห็นสิ่งนั้นไม่มั่นคง ฉะนั้น ฝึกหัดใช้ปัญญาที่ฝึกหัดใช้ปัญญาเพื่อจะให้จิตมันมั่นคง จิต

มันคง จิตที่เห็นตามความเป็นจริง มันจะเห็นอริยสัจ เห็นสติปัญญา ๔ ตามความเป็นจริง กาย เวทนา จิต ธรรม ตามความเป็นจริง เพราะตามความเป็นจริงมันก็กระเทือนกิเลส เพราะกิเลสเป็น นามธรรม กิเลสก็อาศัยสิ่งนี้ออกไปหาผลประโยชน์ของมัน กิเลสก็อาศัยความรู้สึกนึกคิดของเรา นี้ ออกไปหาผลประโยชน์ของมัน

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดกับพระอานนท์ เห็นไหม “อานนท์ รูปอันวิจิตร เสียงอันวิจิตร รส กลิ่น เสียง อันวิจิตร ไม่ใช่กิเลส กิเลสคือความชอบและความไม่ชอบ คือ ตัณหาความทะยานอยากของคนต่างหากหากเป็นกิเลส”

รูป รส กลิ่น เสียง อันวิจิตร สิ่งที่ว่า เป็นวัตถุธาตุต่างๆ มันไม่เป็นกิเลสหรอก กิเลสมันไม่มี อยู่ในโลกลี กิเลสมันอยู่ในหัวใจของสัตว์โลก กิเลสมันอยู่ในนามธรรมใจ อยู่ในหัวใจใจ สรรพ สิ่งในโลกนี้มันไม่เป็นกิเลสนะ มันเป็นวัตถุธาตุ มันเป็นของมันอยู่ธรรมชาติของมัน มัน แปรปรวนไปธรรมชาติของมัน แต่เราต่างหากไปทุกข์ไปร้อนกับมัน เราต่างหากเป็นผู้เจ็บปวด แสบร้อนในใจของเรา ถ้าในใจของเรา กิเลสมันอยู่ที่นี้ เห็นไหม

ถ้ากิเลสอยู่ที่นี้ เวลาจิตมันสงบเข้ามา เวลาจิตสงบเข้ามาแล้วมันไปรู้เห็นตามความเป็นจริง จริงตรงไหน? จริงตรงที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไปแล้ว ครูบาอาจารย์ของเราท่านผ่านตรงนี้มาแล้ว ถ้ามันรู้จริงขึ้นมา มันจะเป็นอันเดียวกันใจ อันเดียวกันที่รู้จริง ไม่ใช่อันเดียวกันรู้จำใจ ถ้ารู้จำ เพราะจำวิธีการ จำทฤษฎี จำคำรับตำราที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระไตรปิฎกวางไว้ แล้วจำสิ่งนั้นมา รู้ไปทุกอย่าง แต่ไม่เป็นความจริง

ถ้าเป็นความจริงนะ สิ่งนี้มันเป็นปริยัติ เห็นไหม ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เพราะมีการ ประพฤติปฏิบัติ เพราะมีการตรวจสอบ เพราะมีการกระทำ มันถึงจะเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าความจริงอันนี้มันจะเป็นมัชฌิมาปฏิปทา เป็นความพอดี ถ้าจิตมันพอดี มันพิจารณาของมัน นี่พิจารณา แล้วแยกแยะของมัน เห็นไหม นี่ฝึกหัดใจจนใจรู้เท่า

เวลาจิตมันเสื่อมก็รู้ว่าเสื่อม เวลาจิตมันพิจารณาของมัน มันก็รู้ว่าพิจารณาของมัน แล้วถ้า พิจารณาโดยความสมดุลของมัน มันก็รวมลง เห็นไหม กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ วาง หมด วางได้หมดเลย แต่วางได้แล้วนี่มันมีผลตอบแทนอย่างไร เห็นไหม เวลาผลของการทำความ สงบของใจ ถ้าใจสงบ ถ้าคนไม่มีวุฒิภาวะก็ว่านี่คือธรรม นี่คือนิพพาน

แต่ถ้าเป็นนิพพาน นิพพานอะไร นี่หีนทับหญ้าๆ นี่ แต่ถ้ามันไม่มีปัญญาเลย มันไม่มีปัญญา ไม่มีการกระทำ มันจะหญ้าทับหีน หญ้ามันจะปกคลุมหีนไม่เห็นหีนเลย ถ้าหีนทับหญ้าเห็นใหม่ เปิดหีนมาก็เห็นหญ้า ถ้าหีนทับหญ้า หีนคือกำลัง หีนคือสัมมาสมาธิ ถ้าเปิดหีนขึ้นมา มันก็เห็นสมุทัย ถ้ามีสมุทัย เราพิจารณาของมันให้เห็นโทษของมัน พอเห็นโทษของมัน เวลามันปล่อยวางละ วางแล้วมันได้ชำระล้างใหม่ วางแล้วมันประสบความสำเร็จหรือยัง ถ้ามันยัง มันพิจารณาของมันอยู่อย่างนั้น แยกแยะของมันอยู่อย่างนั้น หน้าที่ของเรา เราจะให้ค่าไม่ได้ เราจะให้ค่า ให้คะแนน ให้ว่าประสบความสำเร็จตามความปรารถนาของเรา อันนั้นเป็นกิเลส อันนั้นนะมันจะลงไปสู่...

เพราะกิเลสมันเป็นพญามาร พญามารนี่มันผลักไสอยู่แล้ว ไม่ขาดก็เกิน ยังดีไม่สิ้น ถ้าสิ้นนี่คือไม่มีสติปัญญาเลย สิ้นคือพุดโดยความไม่มีเหตุผล รับรู้โดยความไม่มีเหตุผลเลย แต่ถ้ามันขาดมันเกินนี่มันยังมีโอกาสที่จะได้แก้ไขมีความเพิ่มเติม ฉะนั้น สิ่งที่มันพิจารณาของมันไปแล้วเราจะให้ค่ามัน เราจะให้ค่ากำหนดสิ่งให้เป็นไปตามที่เราปรารถนา มันเป็นไปได้

ฉะนั้น เวลาเราปฏิบัติของเราไป ใช้ปัญญาของเราไป มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ กับสมาธิอบรมปัญญา ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ปัญหามันจะแก้กล้า ปัญหามันจะแยกแยะ ปัญหามันจะรอบตัว แล้วพอมันพิจารณา มันโดยปัญญาไปแล้ว ถ้ามันปล่อยวางลงก็วางลงสู่สมาธิ วางลงสู่กำลังอันนั้น ถ้าใช้ปัญญาไปอยู่ ถ้าไม่มีสมาธิ ไม่มีความมั่นคง มันจะรวมลงไม่ได้ มันจะปล่อยวางไม่ได้

ถ้าเราใช้ปัญญาของเราไป นี่ปัญญาอบรมสมาธิ กับปัญญาวิมุตตินี้ ปัญญาที่ใช้ในการชำระล้างกิเลส ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ผลของมันคือสมณะ หีนทับหญ้า แต่เวลาเราหงายหีนออก เพราะปัญญาอันนั้นมันจะมาหงายหีนออก พอหงายหีนออกมันก็เห็นหญ้า พอเห็นหญ้ามันก็ถากถางหญ้า พอถากถางหญ้า เห็นใหม่ ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ กับเป็นปัญญาญาณ ปัญญาญาณที่มันเกิดขึ้นจากที่มันมีสมาธิของมัน มีสมาธิ มันเกิดปัญญาญาณขึ้นมา มันก็เป็นธรรมจักร พอธรรมจักรมันก็พิจารณาของมันไป นี่คือปัญญาวิมุตติ นี่คือปัญญาอบรมสมาธิอย่างหนึ่ง ปัญญาที่เป็นมรรคญาณอย่างหนึ่ง

แล้วถ้าปัญญาที่มันพิจารณาไป เพราะมันพิจารณาแล้วมันปล่อยๆ มันปล่อยขึ้นมา นี่จนกว่ามันถึงที่สุด เวลามันขาดละ เวลามันขาด ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติมันรู้มันเห็นของมันชัดเจนของมัน ถ้า

ชัดเจนของมัน เห็นไหม มันไม่ขาด ไม่เกิน ไม่ล้น มันพอดี แล้วพอมันพอดี มันถึงที่สุดแล้วมันขาด นี่สังโยชน์ขาด

ถ้ามันเป็นเจโตวิมุตติละ เจโตวิมุตติ เห็นไหม เวลาจิตมันสงบแล้วถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง ถ้ามันเป็นเจโตวิมุตติ เจโตวิมุตตินี้จิตเวลามันลงสู่สมาธินี้โอ้ย มันมีความสุข มีความสงบ แล้วมีความสุขนี้เวลามันไปรู้ไปเห็นต่างๆ มันจะลั่นเอานะ ถ้าสติไม่รอบคอบ เพราะมันเป็นเจโต เพราะมันเป็นกำลังของจิต มันจะรู้มันจะเห็นของมัน

พอรู้เห็นของมัน พอมันเห็นกายละ เห็นกายมันเป็นภาพ เห็นกายมันเป็นนิมิต เห็นกายที่มันรู้มันเห็นนะ แล้วพิจารณาให้มันเป็นไตรลักษณ์ละ สิ่งนั้นมันต้องย่อยสลายไป ถ้าเป็นกาย กายนี้มันคงที่ไหม กายนี้มันสวยงาม สิ่งที่เราพอใจไหม? มันไม่มีสิ่งใดพอใจสักอย่างเลย ถ้ามันแปรสภาพละ มันแปรสภาพ มันก็คือมันจะเสีयरูปทรงของมันไป ถ้าเสีयरูปทรงของมันไป ถ้ามันมีกำลังของมันมาก มันจะย่อยสลายเลย มันจะคืนสู่สัจจะความจริงของมันเลย มันเห็นขนาดนั้นนะ ถ้าเป็นเจโตวิมุตตินี้กำลังของจิตมันรู้มันเห็นของมัน มันพิจารณาของมันไป มันจะเป็นความจริงของมัน ถ้าความจริงของมัน นี่คือการวิปัสสนา นี่คือเหตุผลของมันตามความเป็นจริง

แล้วถ้ามันพิจารณาไป พอมันมีกำลังของมัน มันพิจารณาแล้วมันเป็นไตรลักษณ์ไปแล้ว มันปล่อยหมดแล้ว ปล่อยอย่างไร เห็นไหม นี่ไง ถ้าให้คะแนนตัวเอง ถ้าให้ความสำคัญกับตนเอง มันก็ว่านี่เป็นผลๆ นะ นี่มันจะขาดแล้ว ขาดอะไร? ขาดจากความเป็นธรรม ขาดจากความเป็นมัชฌิมาปฏิปทา มันจะธรรมขาด

ถ้ามันธรรมขาดแล้ว ถ้ามันพิจารณาของมัน มันปล่อย แล้วมันรู้มันเห็นของมัน พอปล่อยกายแล้วเห็นเป็นความว่าง ปล่อยกายแล้วต้องมาพิสูจน์ตรวจสอบ...อันนั้นมันล้น มันไม่พอดี ถ้ามันทั้งขาดและล้น ทำอย่างไรให้มันสมดุลละ ทำอย่างไรให้มันพอดีละ ถ้าไม่พอดี ถ้ามันขาดก็คือประสบการณ์ของเราทำแล้วมันไม่ได้ผล คือพิจารณาแล้วมันปล่อย แต่มันไม่สรุป มันไม่เป็นอกุปปธรรม อกุปปธรรมมันจะเผชิญหน้า มันจะรู้ต่อหน้า ถ้ามันจะรู้ต่อหน้า ถ้ามันขาดไปแล้วมันขาดไปโดยธรรมขาด ขาดไปโดยกิเลส ขาดไปโดยความไม่รอบคอบ ถ้าขาดอย่างนี้มันมีผลตอบแทนอย่างไร มันมีผลตอบสนองกับจิตอย่างไร

มันขาดก็คือขาดนะ มันเกือๆ เงินๆ นะ...ขาดแล้วมันไม่มีผลตอบว่าขาดนะ แล้วขาดอย่างไร? ก็ธรรมขาดไง มันธรรมขาด ไม่ใช่ธรรมะพอดี

ถ้าธรรมะพอดีนะ มันก็ต้องพิจารณาอีก ธรรมะพอดีใช่ไหม พอจิตมันไม่มีเหตุมีผลตอบสนองมัน มันก็ต้องเอาสิ่งนั้นขึ้นมา ถ้ามันเห็นกายก็จับกายขึ้นมาพิจารณา ถ้ามันไม่เห็นกาย ไม่เห็นก็โน้มไป โน้มคือรำพึง รำพึงคือคิดในสมาธิ

เขาบอก “สมาธิคิดไม่ได้นะ เจโตวิมุตตินี้จิตมันคิดไม่ได้”

คิดไม่ได้มันเกิดปัญญาได้อย่างไร ปัญญาที่เกิดในสัมมาสมาธิ ปัญญาที่เกิดในสมาธินี้เขาเรียกรำพึง มันมีรำพึงของมันไง ถ้าปัญญาสามัญสำนึก ปัญญาของเรา นี่สิ่งที่เกิดขึ้นมาเราว่าเป็นปัญญาๆ นี่คือสัญญา นี่คือสามัญสำนึก นี่คือโลกียปัญญา ปัญญาที่เกิดจากสัญชาตญาณ แต่ถ้าจิตมันสงบไปแล้ว เวลาเรารำพึงไปนะมันเกิดปัญญาในสมาธิ สมาธินี้เกิดปัญญาได้ ถ้าเกิดปัญญา มันเกิดสมาธิไม่ได้ มันจะเกิดมรรคได้อย่างไร

ถ้ามันเกิดมรรคขึ้นมา มันพิจารณาของมันไป ถ้าจิตมันสงบแล้ว แล้วเราปล่อยวางหมดแล้ว ปล่อยวางหมดแล้วนะ นี่โน้มรำพึงไป รำพึงไปที่กาย ถ้ามันเห็นกายไม่ได้ก็รำพึงไปที่เวทนา รำพึงไปที่จิต ถ้ามันรำพึงเห็นกายไม่ได้ มันรำพึงในตัวเอง ถ้ารำพึงถึงตัวเอง มันก็จะเห็นตัวเอง ตัวจิตผ่องใส ตัวจิตเศร้าหมอง ตัวจิตรำพึง ตัวจิต นี่รำพึงได้ ถ้ารำพึงไปที่ธรรม

รำพึงคือการชักนำจิตให้ทำงาน รำพึงคือการให้จิตออกทำงาน

ไม่ใช่ให้ว่ามันพิจารณาแล้วปล่อย พอปล่อยแล้ว พิจารณาแล้วมันเป็นไตรลักษณ์ แล้วมันก็ไปสู่ฐานของมัน แล้วก็ไปนอนจมอยู่นั่น แล้วเดี๋ยวพอกิเลสมันพื้นตัวมา ล้มลุกคลุกคลานเลย เห็นไหม ถ้ามันขาด มันก็ไม่ใช่ความจริง ถ้ามันเกินก็เป็นสูตรสำเร็จ ถ้ามันสั้น มันจับต้นชนปลายไม่ถูกเลย เราที่ต้องฝึกหัด ทำแล้วทำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ถึงที่สุดนะ เวลามันเป็นจริงขึ้นมาละ ถ้ามันเป็นความพอดี มัชฌิมาปฏิปทา มรรคสามัคคี มรรค ๘ มันรวมตัวอย่างใด มรรค ๘ นี่มันรวมตัวอย่างใด มรรคนี้ สังขารนี้ มันสมุจเฉทปหานอย่างใด มันย้อนกลับมาทำลายจิตอย่างใด มันทำของมัน เห็นไหม

เวลาทำของมัน นี่สังโยชน์ขาด พอมันขาดไปนี่มันรู้ว่ามันขาด นี่ยถาภูต เกิดญาณทัสสนะ เกิดญาณหยั่งรู้ โสดาบันต้องไปถามใคร โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี นี่ต้องไปถามใคร? ก็ถามใจตัวเองนะ ถ้าใจตัวเองทำความเป็นจริง มันเกิดขึ้นที่กลางหัวใจ เห็นไหม จากใจโง่ๆ ใจที่ล้มลุกคลุกคลาน ใจที่เราไม่มีกำลัง ทำปฏิบัติไป ถ้ามันเป็นธรรม มันเป็นธรรมที่ไหนละ

มันเป็นธรรมเพราะเรามีครูบาอาจารย์เป็นผู้ตรวจสอบใจ เราจะรักษาศีล เราก็ต้องมีศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ เป็นตัววัดว่าศีลเราสะอาดบริสุทธิ์หรือไม่ ในการประพฤติปฏิบัตินี้ ครูบาอาจารย์ของเรา มี ผู้รู้จริงมี หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านส่งทอดๆ กันมา ความเป็นจริงยังมีอยู่ ถ้าความเป็นจริงยังมีอยู่ สิ่งนี้มันตรวจสอบได้ทั้งนั้นนะ

ฉะนั้น สิ่งที่ตามความเป็นจริง มันจริงของใคร

ถ้ามันเป็นมัชฌิมาปฏิปทา มรรคญาณมันเกิดขึ้นแล้วมันทำลายตามความเป็นจริงแล้ว สิ่งนั้นเป็นความจริง มีมูลค่า มันมีมูลค่าของมันนะ มันมีมูลค่า มีราคา เห็นไหม โลกเขาวัดกัน มูลค่า มรรค ผล นิพพาน มูลค่านี้จนโลกนี้คำนวณไม่ถูกนะ คำนวณราคามันไม่ได้ คำนวณผลประโยชน์ มันไม่ได้ แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเขาจะรู้จริงของเขา เขาจะเป็นสมบัติส่วนตัวของเขา ธรรมะส่วนบุคคล ธรรมะกับใจดวงนั้น

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านปรินิพพาน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาธรรมของท่านไป เรากำลังประพฤติปฏิบัติกันอยู่นี้ เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ ศาสนาพุทธมีคุณค่ามาก ศาสนาพุทธมีราคามาก แล้วราคาในโลกเขามีมูลค่าเขาวัดกัน เราไม่เอา เราจะเอามูลค่าตามความเป็นจริงของเรา เอามูลค่าในหัวใจของเราให้มันเป็นสัจจะความจริงกับใจของเราเอง นั่นจะเป็นประโยชน์กับเรา เอวัง